

Букет улюблених квітів

Автор:

Світлана Талан

Букет улюблених квітів

Світлана Олегівна Талан

Тамара любила лілії. Особливі, неповторні... Ці ніжні квіти нагадували їй про маму – гарну, тендітну та водночас сильну жінку... Мами не стало, коли Тамара була зовсім дитиною. Вона досі пам'ятає той жахливий день. Відтоді щороку на могилі матері з'являється кошик із чудовими ліліями. Тамара марно намагалася дізнатися, від кого він. Так само марно вона прагла дізнатися правду про батька... У річницю маминої загибелі Тамара зустрічає на кладовищі чоловіка, який називає себе знайомим матері. Жінка розуміє, що він знає більше, ніж говорить...

Світлана Талан

Букет улюблених квітів

За гріх щасливості в неслухний час

належить покута і покара.

Над вітражами карколомних трас

я тільки жінка з крилами Ікара.

Розтане віск – я в море упаду

і захлинуся морем, як тобою.

Цієї жаги некликану біду

лише твоєю ніжністю загою.

Стоять в шибках осінні вітражі.

Забути все. Піти – не озирнутись.

Ти здатен на смертельні віражі.

Ми не могли у світі розминутись.

Ліна Костенко

Томі виповнилося шість років. Дівчинка почувалася майже дорослою, бо й не дивно: лише один день – і ти вже на рік старша, ніж була вчора. Тома тримала маму за руку, коли вони поверталися додому. Свій день народження вона з мамою відсвяткувала в її хрещеної тітки Марини. Тома не дуже перейнялася тим, що своє свято справлятиме не вдома, у маленькій тісній кімнатці, а у двокімнатній квартирі хрещеної, де є окрема простора кухня та навіть балкон. Тітка Марина запросила до себе в гості тоді, коли Тома дізналася від мами, що вдома свята не буде й уже ладналася заплакати від образи.

– Доню, моя люба дівчинко, наступного року ми влаштуємо справжнє свято, але зараз такої змоги немає, – втішала малу мама, але Тома сиділа набурмосена й невдоволена, бо чекала на свій день народження цілий рік, а тепер муситиме чекати ще один.

Саме тоді, коли Тома вже не могла стримуватися, а на очах виступили сльози, озвався телефон. Мама поговорила й заквапилася потішити Тому – хрещена запросила на свято до себе. Враз висохли й засвітилися неприхованою радістю оченята. Дівчинка вмить одяглася, аби пошвидше вийти з дому. Свято вдалося на славу! Хрещена подарувала гарнющу ляльку зі справжнім волоссям, яке можна розчісувати гребінцем і робити зачіски, вони їли торт «Київський», пили чай, а ще на столі стояла вазочка з шоколадними цукерками, від якої Тома не могла відірвати погляду. Хотілося з'їсти відразу всі, але вона пам'ятала, що пообіцяла мамі поводитися скромно й бути чемною дівчинкою, тому робила паузи між поїданням цукерок. Під кінець святкування хрещена подарувала мамі букет білих лілій – улюблених квітів, тож додому Тома з мамою поверталися з подарунками та гарним настроєм. А ще в кишені кофтинки Тома несла кілька

цукерок, які їй вдалося приховати. Звісно, так робити не можна, але ж не йти додому без подаруночка? Хрещена запропонувала взяти додому цукерки з вазочки, але мама відмовилася.

- Мариночко, та ти що?! - сказала вона. - Я тобі така вдячна за цей вечір, що навіть слів бракує! Ми й не сподівалися!

Тож дівчинка вирішила, що, прихопивши кілька цукерок без дозволу хрещеної або мами, вчинила правильно.

- Сьогодні п'яте липня? - запитала Тома.

- Так, моя квіточко, п'яте липня - твій день народження, - відповіла мама.

- А твій день народження завтра?

- Так, Томочко, завтра, - якимось не дуже весело мовила жінка.

- У нас буде завтра свято? - Дівчинка поглянула на маму.

- Свято, доню, тоді, коли на душі добре.

- Тобі недобре на душі?

- Моя ти допитлива! - усміхнулася мама. - У мене все добре, тож і є свято.

- А тортик у нас буде?

- Буде, - якимось непевно зронила жінка.

- Як добре, що наші дні народження влітку! Еге ж?

- Згодна. Ти задоволена святом?

- Дуже! - вигукнула дівчинка. - Як пахнуть лілії!

– Так! Безмежно люблю ці шляхетні квіти! Особливо подобаються білі.

Тома подумала, що завтра порадує маму ліліями. Їх вона за примітила в сусідньому дворі, на клумбі (щоправда, не білі, а помаранчеві, але однаково гарні). Рвати квіти на клумбі недобре, але задля гарної справи можна, вирішила дівчинка. Завтра вона прокинеться раніше від усіх, вийде надвір і зірве одну-одненьку гілочку лілії. Якщо двірничиха поратиметься неподалік, то можна буде їй усе пояснити, аби вона дозволила зірвати квітку, а якщо ні, то Тома сама її зірве та швиденько побіжить додому.

– Мамо, я хочу пісяти, – сказала дівчинка.

– Потерпиш, доки дійдемо додому? Вже недалечко.

– Ні, не можу! Я хочу зараз! – наполягала Тома.

– Зараз перейдемо дорогу, і збігаєш он туди! – Мама вказала на кущі бузку.

– Добре! – погодилася дівчинка.

Вони перетнули безлюдну дорогу. Вже стемніло. І хоча горіли вишикувані в один ряд понад дорогою ліхтарі, кущі на узбіччі лякали дівчинку своєю темінню.

– Мені страшно йти туди, – зізналася Тома.

– Чому? Ти вже велика дівчинка, а я – поруч, – заспокоювала малу жінка. – До того ж у твоїх руках нова подружка, і ти не сама.

– Лячно. А якщо хтось побачить, як я пісяю?

– А ти лічилочку промовляй і нічого не бійся! Ти станеш невидимою! Пам'ятаєш її?

Як Томі не знати лічилочку, яку вони склали з мамою разом! У маленькій тісній кімнаті про усамітнення годі було й мріяти, і вони вигадали лічилку, яка означала, що не слід заважати тому, хто її прочитав. Тож дівчинка набралася сміливості й пішла до кущів, уголос проказуючи слова лічилки:

Раз, два, три, чотири, п'ять!

Мене можна не шукать!

Я у шапці-невидимці

З вами разом й наодинці!

П'ять, чотири, три, два, раз —

Наша гра вже почалась!

Капелюх я свій зніму,

Маму швидко обійму,

Порахую до п'яти —

Відшукай мене і ти![1 - Автор лічилки – Інесса Сидоренко. (Тут і далі прим. авт.)]

Тома пірнула за кущі, прилаштувала на гілки ляльку й раптом почула звук автівки. Визирнувши зі своєї схованки, дівчинка побачила, як із легковика вийшов незнайомий чоловік і попрямував до її мами. Він щось сказав їй, на що мама голосно промовила:

– Раз, два, три, чотири, п'ять!

Мене можна не шукать!

Я у шапці-невидимці

З вами разом й наодинці!

Дівчинка злякалася. Ці слова з лічилки означали, що вона повинна сховатися, стати невидимою: так вони з мамою домовлялися.

«То поганий чоловік», – вирішила Тома й, наполохана, знову вистромила носа зі схованки.

Невмикаючий двигун автівки заважав дівчинці чути розмову того чоловіка з мамою, та було видно, що він нервується. Незнайомець розмахував руками, намагався вхопити маму за руки, але вона тоді відступала від нього подалі. Схоже, чоловік силкувався щось довести. Вони сперечалися, і розмова була

емоційною. Томі здалося, що вона точиться надто довго. Дівчинка перехотіла пісяти й думала лише про те, аби той чоловік відчепився від її мами і вони змогли повернутися додому. Утім скидалося, що причепа не має наміру дати жінці спокій.

«Що ж мені робити? – міркувала перелякана дівчинка. – Виходити не можна, то скільки ще чекати? І що йому треба від мами?»

Тома роздивилася, що незнайомиць намагається щось мамі дати, а та не хоче брати. Зрештою вона взяла простягнене чоловіком і щось схвильовано йому проговорила. Після цього чоловік швидко пішов до своєї машини та майже рвонув з місця.

– Нарешті! – полегшено видихнула дівчинка й уже намірилася бігти до мами, аби сказати, що перехотіла до туалету, коли легковик, вискнувши колесами, рвучко здав назад.

Це трапилося саме тоді, коли мама зробила кілька кроків уперед, до кущів бузку. Тома мимоволі настрашено зойкнула – машина незнайомця щосили штовхнула її маму, й вона впала на асфальт. Чоловік вискочив з автівки, присів біля неї. Нахилившись, він торсав її за плечі, а потім, підвівшись, схопився за голову та нервово заметався туди-сюди. Тома вгледіла, як з-під маминої голови повільно розпливається червона пляма крові.

– Матусю! – заскиглила вона, й сльози покотилися з очей.

Чоловік нарешті сів до легковика, і за мить той зник із поля зору. Тома підбігла до мами, присіла біля неї й покликала:

– Мамо, ти мене чуєш?

Жінка лежала з розплющеними очима, але не ворушилася.

– Мамо, чому ти мовчиш? Тобі боляче? – з острахом запитала дівчинка, неспроможна відірвати погляду від кривавої плями на дорозі. – Матусю, не мовчи! Не лякай мене! – Тома розплакалася, але мама мовчала.

Дівчинка підбрала розсипані на дорозі білі лілії й хотіла віддати мамі, коли побачила біля її долоні обручку. Вона підняла її, вкинула до кишені, поміж цукерок, а у материну долоню вклала квіти. Потім Тома сіла поруч матері й невтішно розридалася. Дівчинка почувалася такою самотньою та беззахисною на цій широкій безлюдній дорозі! Їй було страшно й моторошно, вона була сама й безпорадна такого чудового й тихого липневого вечора...

Частина перша

Усе було – і сум, і самота,
і горе втрат, і дружба нефальшива.
А ця любов – як нитка золота,
що й чорні дні мого життя прошила.

Усе було, було й перебуло – як холодно без неї!

Як поцілунок долі у чоло.

Як вічний стогін пам'яті моєї.

Ліна Костенко

Розділ 1

Маріуш мовчки спостерігав, як Світлана намагається впихнути до великої валізи на колесах іще одну вечірню сукню. Йому кортіло запитати, навіщо їй на Мальдівах, де вона збирається милуватися морськими краєвидами та засмагати, так багато вечірніх убрань, але чоловік стримався. Він підозрював, що молодша за нього на вісім років дружина, худорлява, струнка, довгонога й узагалі красуня, йому зраджує, але жодного разу не отримав ніяких доказів її невірності, так, самі підозри, бо ревності старшого чоловіка обов'язкові в таких союзах. П'ять років тому він сам зробив такий вибір, запропонувавши своїй коханці жити разом.

Тоді Світлана запитала, чи він її кохає.

– Так, кохаю, – сказав Маріуш, не замислюючись і не вкладаючи в ті слова справжні почуття.

Він і справді ніколи не задумувався, чи кохає Світлану, а чи просто прагне позбутися відчуття самотності та непотрібності. Маріушу було комфортно поруч з гарною жінкою, на яку задивлялися, проводжаючи їхню пару заздрісними поглядами, чоловіки. Світлані подобалося гарне життя, можливість ні в чому себе не обмежувати, і вона відразу зрозуміла, як це робити. Жінка ніколи не була настирливою чи вимогливою – просто у часи близькості ніби ненароком згадувала, що їй потрібна якась дорога річ або відпочинок на островах, а він не міг їй відмовити у моменти, коли їхні тіла палали пристрастю. Маріуш мав змогу дати Світлані те, що вона бажала, і вважав, що чинить правильно, задовольняючи її забаганки. Від неї, навзаєм, Маріуш хотів лише одного: Світлана повинна народити йому сина. Та за роки спільного життя вона жодного разу не завагітніла. Маріуш навіть погодився на принизливе для себе обстеження в лікарів. Їм повідомили, що вони обое здорові, тож вагітність є лише питанням часу.

– Здається, все! – підсумувала Світлана, застібнувши на валізі «блискавку».

– Сідай, – вказав він на місце поруч, – посидимо на дорогу.

Ходою справжньої моделі жінка наблизилася до нього, присіла поруч, схилила голову йому на плече.

– Ти будеш без мене сумувати? – запитала стиха.

– Буду.

– Що робитимеш?

– Візьму відпустку.

– Відпустку?! – здивувалася Світлана. – Ти береш відпустку, а я сама іду на відпочинок?!

– Мені треба зустрітися з деким, кого давно не бачив, – пояснив Маріуш. – Думаю зробити екскурс у минуле.

– А мене у твоєму минулому не було, – награно зітхнула Світлана.

– Ну все! Тобі час! Славко підкине тебе до аеропорту.

– Знаю-знаю, що не любиш проваджати, – сказала Світлана.

Маріуш узяв валізу й покотив її до виходу. Неподалік будинку, на території маетку, вже стояв чорний позашляховик. Слава, помітивши Світлану й свого боса, вийшов з автівки та завбачливо відчинив дверцята для пасажирки і багажне відділення.

– Маріуше, не хвилюйся, все буде гаразд! – запевнив чоловік, ставлячи валізу до машини.

– Хай щастить! – побажав Маріуш і поцілував Світлану.

– Не сумуй! – кинула жінка на ходу.

Вона сіла до авто й послала чоловікові повітряний цілунок.

Маріуш повернувся до будинку. У кімнаті, де збиралася Світлана, витав запах її улюблених парфумів. На ліжку залишилися якісь речі, і Маріуш прибрав їх до шафи. Він не терпів гармидеру. Навіть незначний безлад дратував чоловіка, тож він не став чекати на прихід домогосподарки й заходився сам швидко порядкувати. Розрівнюючи ковдру на ліжку, чоловік намацав під тонкою тканиною невеличкий предмет і, сягнувши під неї рукою, дістав пігулки. Їхню назву Маріуш не знав, тож розгорнув інструкцію, щоб ознайомитись. Чоловік сів на ліжку та двічі перечитав інструкцію, намагаючись збагнути призначення ліків.

– Не може бути! – стиха промовив і зібгав папір у руці, стиснувши кулак, аж побіліли суглоби. – От сучка!

Пігулки були призначені для захисту від небажаної вагітності. Маріуш зрозумів, що Світлана його дурила, виманюючи гроші то на обстеження у престижній

клініці, то на лікування безпліддя. Він їй вірив, а жінка просто його дурила.

«Так мені, дурневі, й треба!» – подумав він.

Маріуш узяв блістер з пігулками, викинув їх до відра для сміття. Він завжди шаленів від брехні, а тут... Його одурила людина, яка жила з ним ось уже п'ять років. Маріуш притлумлював непереборне бажання негайно зателефонувати Світлані й сказати, щоби вона сюди не поверталася, але він був не з тих, хто вирішує щось зопалу, а потім про це жалкує. Життя навчило його робити обережні кроки, щоб не помилитися, і Маріуш стримався. Він дістав із шафи пляшку коньяку, налив у склянку, залпом випив, але алкоголь не заспокоїв, навпаки – Світланина брехня почала дратувати дужче.

«Швидше б повернувся Славко», – подумав Маріуш і ще раз перехилив келих улюбленого напою.

Славиному поверненню Маріуш зрадів неслуханно.

– Усе гаразд, босе! – доповів чоловік. – Літак відлетів разом із твоєю Світланою на борту.

– Вип'єш зі мною?

– Дякую, я ж за кермом.

Маріуш підійшов до великого панорамного вікна, задивився на незнайому пташку з зеленкуватими крильцями, яка присіла на гілку куща, сторожко огледілася і лише тоді, коли впевнилася у безпеці, стрибнула до потічка.

«Геть як я», – подумав Маріуш, – постійно оглядаюся, щоби перекоонатися у безпеці. – Знаєш, друже, що я зараз вирішив? – звернувся він до Слави.

– Скажеш, то знатиму, – відповів той, уможуючись у глибоке та зручне шкіряне крісло.

– Час нам відпочити. Скільки років ми з тобою гарували без відпусток і вихідних?

– Не зовсім так. Ми кілька разів брали з тобою по черзі днів по шість-сім відпустки, – уточнив чоловік.

– Та хіба ж то відпустки? То був невеликий перепочинок, аби мізки не закипіли, – усміхнувся Маріуш. – Тепер, коли відкрили третій автосалон, коли бізнес налагоджено, він дає непоганий прибуток, ми маємо законне право на відпочинок. Чи не так?

– Ми не можемо взяти відпустку водночас.

– Чому ні? Персонал пройшов перевірку часом, тож нехай вчиться працювати без нашого нагляду. Нехай відпрацьовують свою гарну зарплатню, а ми з тобою трохи передихнемо.

– Ти хочеш залишити свій бізнес без комерційного директора? – з усмішкою поцікавився Слава. – То, може, я взагалі зайвий?

– Друже! Не перекручай! Ти знаєш, як я до тебе ставлюся і як ціную. Щойно згадав ту нашу першу зустріч. Ти пам'ятаєш, як усе було?

– Та нібито ще сповна розуму, – сказав чоловік. – Випадкова зустріч у ресторані. Зустріч, яка змінила мое життя.

– Життя колишнього відомого картяра, потім – поганяла автівок з Європи та бізнесмена-початківця, – узявся перераховувати Маріуш. – Ти був справжнім знавцем автомобілів, який із першого звуку двигуна безпомилково визначав його роботу. Талант!

– Талант зробив свою справу на фундаменті твоїх коштів. Тобі, Маріуше, гріх прибіднятися: твої знання з автодорожнього інституту не раз нам ставали у пригоді.

– Так і будемо один одного розхвалювати? – Маріуш повернувся до друга обличчям. – То як тобі моя пропозиція?

– Непогана! – усміхнувся чоловік.

- Маеш якісь плани на час відпустки?

- Усе так неочікувано... Хочу здійснити свою давню мрію.

- Оженитися?

- Тю на тебе! Знайти одну людину, хоча це буде й нелегко.

- Звернися до наших знайомих ментів, – порадив Маріуш. – Нехай побігають, бо вже звикли до дармових грошей.

- Ні, Маріуше, у мене делікатна, особлива справа. Мушу сам усе з'ясувати, поспілкуватися з людиною, яку повинен був знайти давно, але все відкладав на потім, доки цей поганий чоловік «потім» виріс у роки.

- Ось бачиш, як усе вчасно! У мене накопичилися справи, у тебе – також.

- Куди пойдеш, Маріуше?

- На зустріч з минулим. Треба дещо з'ясувати, бо не дає воно мені спокою.

- Минуле, воно таке, – погодився чоловік. – Влізе в душу й гризе. І не відкараскатися від нього, доки не повернешся, щоби розставити всі крапки над «і».

- Час настав, – задумливо промовив Маріуш. – Вирішуємо свої справи й зустрічаємось на роботі за місяць. Мені не телефонуй, – попрохав. – Хіба що в якомусь екстреному випадку.

- Сподіваюся, форс-мажорів не буде, – сказав Слава й потиснув другові руку на прощання.

За мить чорний «джип» Славка із зображенням змії на капоті зник із подвір'я Маріуша Крульки.

Розділ 2

Тамара прокинулася, коли за вікном сіріло. Повернулася на інший бік, вляглася зручніше, але сон чомусь не йшов. Отак завжди! Як треба вдосвітку вставати на роботу, то спиться міцно, а під час відпустки, за нагоди відіспатися, сон злітає з повік іще зрання. Жінка поніжилась у ліжку ще трохи й вирішила не марнувати часу: знала, що заснути не зможе. Завтра день її народження. День, який для неї ще з дитинства перестав бути святом. Двадцять дев'ять років тому загинула мама. Тамарі було шість, і то був останній святковий день її народження – усі наступні п'яті червня затьмарювали сум і спогади про той і найщасливіший, і найнещасніший день її життя.

Тамара підвелася з ліжка, накинула халатика, зазирнула до кімнати хлопчиків. Їх ліжка стояли вздовж стіни вузької спальні: ліворуч спав чотирнадцятирічний Федько, а праворуч – десятирічний Олежик. Тамара тихенько пройшла між ними, причинила вікно. Стояла середина літа, але ночі були доволі прохолодними, а під ранок узагалі такі, що доводилося зачиняти вікна. Такі ночі рятували від спеки, яка пражила вдень. Тамара подалася на кухню, випила каву і, збадьорившись, вийшла надвір. До неї відразу підбіг кудлатий пес і радісно закрутив хвостом.

– Барсе, як ти тут? – запитала жінка й почухала кавказьку вівчарку за вухом. – Як спалося, мій старенький?

Ніби зрозумівши запитання господині, собака смачно позіхнув, показавши білі та міцні, як у молодого, зуби. Насправді кавказець мав поважний вік (йому йшов тринадцятий рік), та по ньому було не сказати. Барс хіба що менше гасав подвір'ям і частіше прилягав відпочити в затінку абрикоси та ще їсти з роками почав менше.

Тамара пішла до саду. Там – її слабинка, любов і гордість – велика клумба різних сортів садових лілій. Непорушно, наче завмерли в очікуванні народження нового літнього дня, стояли гінкі, густо вкриті зеленим і темно-пурпуровим листям стебла різної висоти. Сезон цвітіння лілій уже почався, і клумбу оповивав ніжний, приемний аромат. Тамара замилувалася дивовижними, по-справжньому королівськими квітами, які ще з дитинства полонили її витонченістю ліній та оригінальними природними пахощами. Жінка багато знала про ці шляхетні рослини. Їй неймовірно подобалося одне німецьке повір'я, нібито разом із білою лілією народжується ельф, який живе в ній. Удень ельф спить у чашечці квітки, а

ночами розгойдує її так, що лілія видає кришталево-чистий дзвін. Так їй розповідала мама, і ставши дорослою, Тамара ночами все ще прислухалася, сподіваючись якось почути той легенький дзвін. Їй хотілося вірити в диво, але його не було: лілії радували цвітом, пахощами, але казковий ельф у її квітнику, мабуть, оселитися не бажав.

Тамара пишалася своїм квітником. Із ранньої весни вона щоранку виходила в садок, аби спостерігати, як із-під землі прокльовуються маленькі й несміливі паростки. Спочатку вони скидалися на червоного кольору шишечки, які щодня витягувалися дедалі вище, вгору, до сонця. Та наставала довгоочікувана мить – і перша красуня розкривала свою голівку. Справжньою радістю було дивитися, як улюблені квіти одна за одною перетворюють свої пуп'янки на великі суцвіття, даруючи грішній землі небесний рай, сповнений неповторним, схожим на вишукані й ніжні парфуми, ароматом.

Тамара назбирала у свою колекцію різні види лілій. Почала вона з азіатських гібридних – одних із найбільш невибагливих у догляді видів. Якою ж була її втіха, коли на кожній рослині зацвіло по тридцять квіток у діаметрі з десять-п'ятнадцять сантиметрів! Але цей сорт не мав запаху, тож наступної весни на клумбі Тамари з'явилися східні гібриди, із сильним ароматом і великими квітами діаметром до двадцяти п'яти сантиметрів. Але жінці й цього здалося мало. Тоді до її колекції додалися ОТ-гібриди[2 - ОТ-гібриди – Орієнтал-трубчасті гібриди.] та ЛО[3 - ЛО-гібриди – Лонгіфлорум-орієнтал гібриди.], рожеві з білим, жовті, темно-рожеві, з квітками витягнутої форми та ніжним ароматом.

Особливе місце на клумбі займали білі лілії – улюблені квіти мами та й її самої. Ці білого кольору з жовтавими тичинками посередині квіти надзвичайно запашні. Тамара знала, що про цю горду й вишукану квітку складено безліч легенд і міфів. У стародавній Греції білу лілію вважали квіткою богині Гери, що проросла з крапель її молока, римляни ж ушановували лілію як квітку Юнони та символ надії. Багато років тому Тамара захопилася збиранням листівок із зображеннями білої лілії. Вона завела альбом, де зберігала листівки з копіями картин Да Вінчі, Боттічеллі, Росетті, Караваджо, Лоті й інших великих художників. Особливу цінність для жінки мали листівки, де біла лілія поставала християнським символом чистоти й цнотливості. Тамара могла подовгу розглядати зображення білої красуні на картинах Філіппі Ліппо «Благовіщення» та Сандро Боттічеллі «Мадонна із сімома янголами». На одній зі сторінок Тамариного альбому було наклеєно журнальну вирізку із зображенням ікони Богородиці «Нев'янучий цвіт», на якому Пресвята Богородиця тримає білі лілії як символ непорочності. Колись

давно бабуся навчила Тамару щирої молитви до цієї ікони, вклякаючи перед якою дівчата просять доброго чоловіка. Вона молилася й отримала бажане: Тамара зустріла своє кохання та вийшла заміж. Утім одного жахливого дня все обірвалося. Жінка з жалем подивилася на порожній рядок, де так і не зійшли її улюблені білі лілії.

«Може, то якийсь знак? – з тривогою подумала Тамара. – Щось мені на душі тривожно, як ніколи».

Жінка знала, що восени висадить нові цибулинки, аби навесні вони потішили її незаймано-білосніжним цвітом і делікатним п'янким ароматом, але зараз, без білих лілій, що вимерзли взимку, клумба здавалася неповною, а Тамара почувалася незахищеною. Ті білі квіти давали їй наснагу та силу жити. Зараз же перед нею був лише порожній рядок на клумбі.

Розділ 3

Маріуш відповів на дзвінок Світлани спокійно, так, ніби нічого не трапилось і він не знає про ті клятві пігулки. Йому хотілося дізнатися, до якої межі брехні здатна дійти його співмешканка, тому він вирішив не пришвидшувати події. Чоловік був переконаний, що будь-яка брехня рано чи пізно себе виявить – для кожної потрібен свій час. Маріуш вийшов на терасу, сів у плетене з лози крісло. Воно скрипнуло, як завжди, наче схлипнуло знищене для потреб людини дерево. Йому не дуже подобалося крісло, що скрипить і пищить, а ось Світлана отримувала від тих звуків задоволення.

– Мене воно заспокоює, – любила повторювати вона, розхитуючись у кріслі-гойдалці.

Маріуш відштовхнувся ногами від землі, і крісло плавно заколихалося. Він прикрив очі повіками, вслухаючись у монотонне «скрип-скрип» і намагаючись заспокоїтись. Чоловік думав, що насправді причини хвилюватися немає, але десь глибоко в душі засів черв'як, який точив ізсередини тихо, непомітно, але настирливо.

Маріуш досяг того, про що не міг навіть мріяти раніше, коли працював начальником дільниці вантажних автомобілів на одному із підприємств. Потім разом зі Славком він відкрив один автосалон, за ним – другий. Рік за роком вони гарували день і ніч, налагоджуючи по регіону продаж новеньких «опелів» і «мерседесів». Було все: і злети, і падіння, аж поки вони вибили у місцевої влади хороший клапоть землі у жвавому місті й побудували там просторе та сучасне приміщення автосалону. І тут їм випала козирна карта – після довгих і напружених перемовин вони підписали довгостроковий контракт і стали офіційними дилерами з продажу «порше», які виготовляли в Німеччині. Нові й зручні автомобілі відразу привернули увагу покупців із товстими гаманцями, й за кілька місяців роботи салон дав непоганий прибуток. Маріуш теж не зміг устояти перед новою автівкою і, продавши свого легковика, придбав облюбований із першого погляду «Porsche Panamera Sport Turismo» 2018-го року випуску.

Маріуш розплющив очі, аби помилувався своєю красунею-машиною. Вона виблискувала на сонці синім кольором, ваблячи до себе. Маріушу відразу припала до серця оця модель «порше» із просто казковою керованістю. Подушками безпеки для водія нікого вже давно не здивуєш, але його авто мало такі самі подушки і для пасажирів, а на додачу салон з якісної шкіри, двозонний клімат-контроль, круїз-контроль, датчик дощу й світла та ще багато чого корисного. Але найбільше тішили господаря автівки її ціна у чверть мільйона доларів і потужність у п'ятсот п'ятдесят кінських сил. Чи сподівався він, власник старенької «таврії», придбати колись таку синю лялечку? Та життя іноді підносить сюрпризи. Так сталося і з Маріушем. Зараз, погойдуючись у скрипучому кріслі, він міркував про те, що на його долю випав виграшний лотерейний квиток, за придбання якого, втім, довелося заплатити своїм спокоєм.

Маріуш підвівся, підійшов до авто, провів долонею по капоті, який уже встиг нагрітися на сонці. Переганяти машину в затінок йому зараз не хотілося, і він зазирнув у дзеркальце заднього огляду. На нього дивився чоловік із виголоною до блиску головою, чорною борідкою та гарними очами, у яких зачаївся сум. Маріуш звик до своєї нової зовнішності й уже не сахався, побачивши власне відображення у дзеркалі.

«Людина швидко звикає до хорошого, – подумав він, – і взагалі швидко пристосовується до нових умов життя. На те вона й людина!»

Йому чомусь знову згадалася Світлана, яка дурила його впродовж п'яти років. Маріуша обурював її вчинок, хоча брехня була незмінним супутником його життя

вже не один рік.

– Коли брехня живе з тобою поруч так довго, ти й сам починаєш у неї вірити, – зробив висновок Маріуш, прямуючи до будинку.

Розділ 4

Прокинувшись уранці, Тамара пішла до саду по квіти.

«Жаль, що нема білих лілій! – подумала вона, зрізаючи найкращі стебла. – Мама їх так любила!»

Зібравши лілії у букет, жінка присіла на лавку, щоби помилуватися квітником. Сьогодні її день народження і день смерті матері. Тамарі так не вистачає мами! Роки потроху розтушовували риси рідного обличчя, залишаючи, як раніше, чіткими тільки милу усмішку й добрі сині очі. Тамара добре пам'ятала ті гарні очі. Може, її уява й домальовувала те, чого не було насправді, але ж є світлини, з яких можна відтворити мамин образ. Тамара нечасто розгортала старий альбом. Їй хотілося згадати материне лице, і вона напружувала пам'ять. Білява, гарна, синьоока й завжди усміхнена – такою Тома запам'ятала матір. Щоразу на згадку про маму у пам'яті спливав той вечір, коли вона, шестирічна дитина, поверталася з нею додому й попросилася в туалет. Тамара була єдиним свідком загибелі матері, лише вона бачила чоловіка, який збив її своєю автівкою. Попри те, що бачила його здалеку, те обличчя запам'ятала на все життя. Скільки жила, стільки вишукувала його серед випадкових перехожих на вулиці, але марно. Час невблаганний – він поступово стирає зі спогадів образ убивці, зоставивши в них тільки високу широкоплечу постать. Зараз Тамара вже не сподівалася зустріти того чоловіка, змирившись, що вбивця її матері не постав перед судом, і втішаючи себе, що той однаково постане перед судом Божим.

Жінка зітхнула, труснула головою, ніби проганяючи неприємні спогади, підвелася з лавки та пішла до двору.

– Барсе, на тебе покидаю наших хлопчиків, – сказала вона собаці, який плентався за господинею до самої хвірточки. – Оберігай їх, а я незабаром повернуся.

Пес допитливо подивився їй у вічі.

– Справді, Барсе, я ненадовго, – запевнила його жінка і почухала за вухом.

Тамара замкнула хвіртку й почула, як Барс улігся за нею із тяжким зітханням. Пес не любив, коли хтось кудись ішов, й тішився, коли всі були вдома, а він міг виконувати свій безпосередній обов'язок – охороняти господарів. Вона мимоволі поглянула на лавку біля паркану й побачила там гарно оформлений букет білих лілій.

«Толикова робота! – подумала, забираючи квіти. – Напевно, їхав на роботу зрання й поклав тут букет».

Жінка вирішила йти на кладовище пішки, хоча до нього було далеченько. Вона могла би швидко дістатися туди на своєму старенькому авто, але Тамарі хотілося прогулятися містом.

– Хвилин за сорок пішки дійду, – вирішила, крокуючи ще безлюдною вулицею.

Містечко на приблизно вісімдесят тисяч жителів розгалужувалося численними вулицями та провулками приватного сектора, лише в центрі виструнчуючись двома широкими проспектами з багатопверхівками й адмінбудівлями. Воно розкинулося в низині, на берегах невеликої річки, яка ділила його навпіл. Напевно, у цій місцині колись замешкали перші поселенці, бо багатопверхівкам, зведеним пізніше, тут, серед приватних будинків, місця не знайшлося – вони розташувалися трохи вище, утворивши центр містечка. А кладовище знаходилося за містом, на узгір'ї. З міста його не було видно, але з кладовища добре проглядалися чи не всі будинки, ніби перші поселенці задумали так, аби ті, що пішли із земного життя, могли бачити згори свої колишні помешкання.

Тамара повернула у вузький провулок – так можна було скоротити шлях – і помітила Коляна. Чоловік невизначеного віку, беззубий, з великою лисою головою щоранку з'являвся на вулиці й зустрічав усмішкою кожного перехожого. Колян був несповна розуму, погано розмовляв, але всі сусіди знали, що в нього добра душа й він ніколи нікого не образить, незважаючи на високий зріст і досить кремезну статуру. Угледівши Тамару, чоловік попростував їй назустріч.

– Доброго ранку! – сказав він, уклонившись. – Я – Колян.

- Доброго ранку! - привіталася Тамара. - Як ведеться?

- Добре! Ранок добрий! - усміхнувся Колян.

- Ось і добре, що в тебе все гаразд!

- Квіточки! - вказав він на букети лілій.

- Дати тобі? - запитала жінка.

- Колян любить квіточки! - широко всміхався той.

Тамара дала чоловікові одну гілочку помаранчевої лілії.

- Мамі! - радісно сказав він і побіг до двору.

Хвилин за сорок Тамара вже була біля кладовища. Жінка обернулася - перед нею розкинулося все місто. Воно тихо-мирно розляглося в низині, і його будинки, машини, дороги, труби котельні та заводів - усе здавалося іграшковим. Місто потроху прокидалося, і лише на кладовищі було тихо, спокійно, ніяких ознак життя, тільки вітерець стиха погойдував травичку та квіти на могилах.

Тамара зупинилася біля могили свого чоловіка. З фото на неї дивився Марк, молодий, із розкішними чорними кучерями, гарний, усміхнений.

- Привіт, мій любий! - промовила стиха жінка. Вона поклала на плиту кілька гілочок лілій, помовчала, розглядаючи чоловіків портрет. - Ти назавжди лишився молодим і гарним. У тебе, любий, тільки одна перевага - ти завжди будеш таким, а я... Я старію і що далі, то більше вважаю себе винною у твоїй загибелі. Вибач, коханий! Я й досі тебе люблю!

Тамара перейшла до могили, розташованої поруч. Тут було поховано її бабусю, бабу Улю, або, як вона її назвала в дитинстві, Баулю. Так і зосталася та Баулею до самої смерті. Серце защеміло, коли Тамара зустрілася поглядом з Баулею, яка так по-доброму усміхалася до неї з гранітної плити.

– Моя дорогенька Бауля! – сказала жінка. – Я тебе пам'ятаю і люблю! Пробач, моя хороша, якщо чимось тебе образила.

Тамара поклала на могилу квіти, підступила до наступної. Як і щороку в цей день, там стояв кошик з білими ліліями. Було видно, що квіти принесли нещодавно, бо на них ще виблискували крапельки води. Тамара вже не раз намагалася дізнатися, хто приносить кошик з улюбленими маминими квітами в день її загибелі, але марно. Кілька разів вона зустрічала з кошиком працівника комунального закладу, але він не мав права розголошувати ім'я замовника. Тамара пропонувала йому чималеньку суму за інформацію, хто щороку присилає квіти, та чоловік відповів, що кошти перераховано анонімно, тож він і радий би допомогти, але не може. Жінка розуміла одне: замовник знав її матір, як і день її трагічної загибелі. Іноді їй приходила в голову думка про те, що ці лілії від маминого вбивці, але хто він і чи справедлива така її здогадка, напевно сказати не могла. Залишалось тільки гадати, хто та людина, яка стільки років поспіль надсилає улюблені квіти її матері. Іноді Тамара припускала, що то чоловік, який кохав маму, але підтвердження цього також не знаходилося. Тома навіть думала, що то міг бути її батько, про якого вона взагалі нічого не знала. Помираючи, Бауля говорила, що про нього можна буде дізнатися лише після її смерті. Чи то було марення на смертному одрі, чи й справді Тамара мала щось дізнатися, залишилося загадкою до цього дня. Їй не вдалося з'ясувати, ні хто вбивця її матері, ні хоча би щось про свого батька.

– Матусю, привіт, моя рідненька! – промовила жінка, й болючі спазми стиснули горло так, ніби там застрягла суха грудка. Вона не стримала сльози, і ті великим горохом покотилися по щоках. – Ти така молода й така гарна! Молодша за мене, моя матусю. Дивно звучить, але тобі завжди буде двадцять три роки, а мені вже тридцять п'ять. Я до цього часу не дізналася, хто винен у твоїй смерті, хто той чоловік, який збив тебе, та що він хотів від тебе. Уже, напевно, ніколи й не дізнаюся. Вибач, рідненька. Мені так тебе не вистачає! Якби ти знала, як! І прошу тебе: не ображайся на Галю, вона й так нещасна.

Тамара поклала на могилу матері, біля кошика з білими ліліями, свої квіти, поцілувала портрет на пам'ятнику.

– Ось і побачилися з тобою, поговорили, а легше не стало, і з роками не стає, – тихо проказала жінка. – Люблю тебе, матусю!

Тамара зробила кілька кроків назад, востаннє глянула на плиту, з портрета на якій до неї всміхалася мати. Вона знала, що дуже схожа на неї, але саме сьогодні Томі здалося, що то не мама дивиться на неї з гранітної плити, а вона сама спостерігає за собою. Від такої думки стало моторошно, і вона підняла очі вгору. Чисте небо було глибоким і недосяжним, як і її бажання хоча би ще раз побачити рідних, які відійшли у вічність. Напевно, такі думки бодай раз за життя виникають у кожної людини, яка відчула біль втрати. Жінка поринула в задуму й не почула тихі кроки позаду себе.

Розділ 5

Маріуш зупинився в готелі «Центральний». Вибору не мав, бо у невеликому містечку то було єдине місце, щоб осісти на якийсь час. Він попросив дати йому кімнату десь у кутку, щоби було тихо й видно з вікна стоянку з його «Porsche». Чоловіка провели в самий кінець лівого крила готелю, до невеликої кімнати, більш-менш чистенької, з душем, холодильником, телевізором та електрочайником. Маріуша влаштувало те, що він зможе у будь-який час бачити з вікна свою красуню автівку. Він уже встиг пожалкувати, що приїхав до рідного міста на машині, яка так упадає у вічі (подібних тут, напевно, не знайти). Маріуш планував дещо з'ясувати, тож побоювався бути кимось упізнаним, попри те, що зовнішність йому довелося змінити ще раніше. Наразі він скупався, вдягнув шорти, футболку й став почуватися по-іншому, розкуто й вільно. Ота легкість породила відчуття, ніби він має вийти на вулицю майже голим. Як добре ходити у спеку в легкому одязі, без костюма, черевиків і краватки, що зашморгом перетискає шию. Перше, що він зробив, це ввімкнув телевізор і ліг на ліжко. Уперше за багато років Маріуш міг побайдкувати, не поспішати кудись, бігти, з кимось зустрічатися, підписувати договори та контракти, а просто насолодитися відпочинком, нехай і перед телевізором. Маріуш незчувся, як під монотонне бубоніння телевізора міцно заснув. Прокинувся від того, що захотів їсти.

«Потрібно десь перекусити», – подумав він і взув шльопанці.

Подивившись на себе у дзеркало, чоловік зрозумів, що самі лише сонцезахисні окуляри його не врятують, тож треба купити принаймні якийсь дешевенький капелюх. Маріуш спустився на перший поверх і запитав у жінки на рецепції, де можна поїсти. Та пояснила, як пройти до найближчого кафе, де готують смачно

та недорого. Де придбати капелюха, Маріуш питати не став, аби не викликати зайвих підозр.

– Знайду десь дорогою у крамниці, – вирішив він, виходячи надвір.

Сонце стояло в zenіті й нещадно припікало. Доки Маріуш розшукав місце, де пообідати, весь спітнів. У кафе не було кондиціонера, тож йому довелося сісти біля відчиненого вікна. Чоловік погортав меню та замовив борщ по-українськи, вареники з картоплею та шкварками й каву. Чекаючи на замовлення, Маріуш кинув погляд за вікно. Ця вулиця була йому знайома з дитинства. Він приглядався до перехожих, намагаючись побачити бодай одне знайоме обличчя. Маріуш цього хотів і водночас боявся, щоби його не впізнали. Він навіть почав вагатися, чи правильно вчинив, повернувшись до рідного міста: раптом щось піде не так, не за планом, – усе, здобуте роками роботи, розпадеться як картковий будинок.

– Будь ласка! – Голос дівчини офіціантки вивів із задуми, і від несподіванки чоловік здригнувся.

– Дякую! – сказав він.

Порція борщу була надто маленька, щоби вгамувати голод. Маріуш виловив у мисці кілька шматочків жирної свинини й подумав, що за інших обставин він би таку страву не їв, але зараз шлунок вимагав поживи, й чоловік управно запрацював ложкою. З десятком невеличких вареників Маріуш упорався не менш швидко. Вони були зовсім не схожі на домашні, на ті, які готувала колишня дружина, а смаку шкварок він узагалі не відчув. Запивши обід розчинною кавою, Маріуш розрахувався та вийшов із кафе. Він перетнув квартал, поки нарешті натрапив на крамницю з вивіскою «Одяг на будь-який смак». Чоловік придбав дешевий крислатий капелюх, одразу нап'яв його на голову й став почуватися куди впевненіше. Коли він тут жив, то не голив голову, був без борідки, тож тепер темні окуляри, борода та капелюх мали би приховати його колишнього.

«Напевно, доведеться вдатися до послуг таксі», – подумав Маріуш.

Він повернувся до готелю й не стримався, щоб не забрати свою синю красуню зі стоянки та проїхатися вулицями міста. Маріуш відчув справжнє задоволення від того, що перехожі та водії звертали увагу на таку дорогу й нову автівку. Він

об'їхав майже всі вулиці, окрім однієї, на якій побувати цього дня йому забракло сил.

– Завтра вранці, – вирішив він.

Маріуш загнав машину на стоянку й подався вештатися вулицями, аби знайти ресторан, де можна було би добре поїсти.

Розділ 6

Слава зупинився в новому, нещодавно введеному в експлуатацію корпусі готелю. Ліве його крило збудували вже давно, а праве було новобудовою, де чоловік і попросив кімнату-люкс. Звісно, люкс здавався зовсім не люксовим порівняно з такими самими кімнатами готелів у великих містах чи закордоном, але для невеликого містечка мав доволі пристойний вигляд. Чоловікові запропонували стоянку на території, але він відмовився і сам знайшов неподалік місце, де припаркував своє авто. Слава остерігався, аби його не пізнали у місті, де він колись мешкав. Напевно, із плином часу тут забули про неперевершеного у своїй справі місцевого картяра Бортника (заного в місті як Борта). Тоді, коли вершини 90-х почали розсотуватися, Слава Борт перебрався до великого міста, що вабило можливостями започаткувати власний бізнес. Там він переганяв і перепродував автівки з-за кордону. З десяток років тому Слава Борт зник і звідти, тож його ім'я вже давно ніхто не згадував. Проте саме життя навчило чоловіка бути обережним завжди, навіть там, де все нібито спокійно й тихо. Слава не мав ніякого бажання зустріти колишніх знайомих, у нього була інша справа, на яку він нарешті наважився й не хотів, аби хтось із минулого завадив довести її до кінця.

Славі не дуже подобалось копирсатися у минулому: сентиментальність була не для нього, він уже давно став прагматичним, цілеспрямованим і вмів прораховувати події на кілька кроків уперед. Особисте життя у нього так і не склалося, попри кілька спроб створити родину. Хай як він силкувався не повертатися подумки до минулого, там лишилася незавершена справа, яка змушувала його раз по раз згадувати те, що колись із ним сталося, аж поки він не зрозумів, що минуле не дасть йому спокою, доки він не розставить усі крапки над «і». Тож після пропозиції шефа взяти відпустку Слава вирішив, що

час розібратися з минулим настав, і того самого дня вирушив у дорогу.

Десять років тому доля звела Бортника з Маріушем Крулькою, який приїхав із Польщі й отримав українське громадянство, щоб започаткувати тут власний бізнес. Слава бачив, що трохи розгублений чоловік потребує і підтримки, і поради. Причини вагань людини з великими статками Бортник не зовсім розумів, але його це й не дуже цікавило. Він просто запропонував Маріушеві свою допомогу, і той, повагавшись, прийняв її. До бізнесу Крульки колишній Бортник, а теперішній Горник, доклав свої кошти, з яких мав щомісяця отримувати відсоток. Слава став комерційним директором і поринув у нову справу з головою, тим паче, що старість, яка хоч-не-хоч невблаганно наближалася, підказувала завчасу подбати про безбідне існування. Десять років співпраці з Маріушем промайнули для Горника як один рік. Здавалося б, за цей час вони повинні би були добре вивчити одне одного, але Славу не полишала думка, що його бізнес-партнер тримає у шафі приховані скелети, як і він сам. Утім, знаючи, що все потаємне рано чи пізно викривається, Слава не підганяв події.

Переночувавши в готелі, Слава зранку поїхав на кладовище. Він іще здалеку помітив жінку, яка переходила від однієї могили до іншої, затримувалась, напевно, щось говорячи рідним. Слава не хотів її налякати, але вона здригнулася від несподіванки, коли він до неї привітався.

– І вам доброго ранку! – відповіла жінка, зупинивши на незнайомцеві погляд.

– Ви так рано на кладовищі, – почав він розмову. – Що вас привело сюди?

– Цього дня загинула моя мама.

– Мама?

– Так. Це її могила. Вибачте, як до вас звертатися?

– Горник Слава.

– А по батькові як?

– Просто Слава.

– А мое ім'я Тамара.

Жінка раптом зауважила, як прикипів поглядом до зображення її матері цей чоловік.

– Це ви прислали кошик квітів? – озвучила своє раптове припущення Тамара.

– Я? Ні, це не я, – трохи розгублено промовив чоловік. – Але я знав вашу маму.

– Справді?! Ви були знайомі?

– Трохи. Ми жили на одній вулиці.

– Розкажіть мені про неї, Славо, – попросила жінка. – Я була дитиною, коли вона загинула.

– Як це трапилося?

Тамара не знала чому саме, але цей чоловік викликав у неї довіру, і вона стисло розповіла про той день, коли вони з мамою поверталися додому й сталася трагедія.

– Тамаро, ви... бачили обличчя вбивці? – стиха запитав чоловік.

– Так! Упродовж багатьох років я силою своєї уяви намагалася зробити це лице старшим, потім – зістарити, щоби впізнати за випадкової зустрічі, але так і не зустріла.

– І він залишився непокараним?

– Виходить, що так, – зітхнула жінка. – То ви мені розкажете про маму? Яка вона була?

– Гарна. Вродлива, скромна, чуттева й завжди весела.

– Такою і я її пам'ятаю.

– У вас є фото Елі? – запитав він.

Тамара на мить завагалася. Елею її маму називали лише близькі люди, зазвичай, до неї зверталися Елеонора, іноді – Нора.

– Є. Ви хотіли б їх подивитися?

– Звісно!

– Тоді мені доведеться запросити вас на чай, – сказала Тамара. – Я давно не розгортала старий альбом. Залюбки це зроблю разом із вами, але ви маєте мені розповісти все, що знаєте про мою маму.

– Домовилися. До речі, я можу вас підвезти, – запропонував Слава.

– Було б непогано, – погодилася жінка. – Але на чай запрошу вас не сьогодні. Чи не дасте мені номер свого мобільного телефону?

– Обов'язково! – відповів чоловік, і вони обмінялися номерами.

Розділ 7

Тамара поглянула на годинник – четверта пополудні. У неї все було готово до приходу гостей. Вона не збиралася святкувати свій день народження в день загибелі матері, але Марина, її старша подруга та хрещена, наполягла на тому, що тридцять п'ять років – ювілей, тож хоча би посидіти за пляшкою вина можна. Те, що прийде її привітати Анатолій, жінка не сумнівалася. Вони зустрічаються вже майже п'ять років, а він кохає її, свою однокласницю, ще зі шкільної лави. Нещодавно чоловік запропонував одружитися, на що Тамара попросила час, аби все обміркувати. Зараз жінка трохи нервувалася, бо, напевно, Анатолій запитає її знову, чи згодна стати його дружиною, а вона ще не визначилася. Тамара й сама не знала, чи кохає чоловіка, чи зустрічається з ним тому, що неспроможна й далі нести тягар самотності. Те, що справжнє кохання буває в людини лише раз за життя, жінка не сумнівалася. Вона по-справжньому палко кохала Марка –

першого свого чоловіка. Повертаючись п'ятничного вечора з навчання в обласному центрі, вона познайомилася у переповненому автобусі зі студентом автодорожнього інституту Марком. Випадкове знайомство поступово переросло в кохання, і молоді люди почали зустрічатися у вихідні, коли обое приїжджали до рідного міста. Марк був старший від Тамари на три роки, і така невелика різниця у віці подобалася дівчині, але було дещо, що змушувало її бути обережною. Тамара завжди пам'ятала настанову єдиної близької їй людини Баулі про те, що не можна розповідати своєму обранцеві всієї правди про родину. Тож вона мовчала, і за порадою Баулі винайняла кімнатку в одному з гуртожитків свого міста, де було завжди шумно, а кімнати кишіли тарганями. Тамара сказала Маркові, що вона сирота і немає ніяких родичів. Вона вважала, що така невеличка брехня не завадить їхньому щастю. І справді, вони з Марком незабаром побралися, народили свого первістка Федька, і здавалося, ніщо не затьмарить їхнього щастя, якби не трагічна загибель чоловіка.

– Привіт, сонечко! – почула вона чоловічий голос і від несподіванки здригнулася. – Вибач, що налякав, – сказав Анатолій.

Він стояв з букетом білих лілій і всміхався.

– Я не чула, як ти зайшов, – зізналася жінка. – Задумалася і так налякалася!

– Вітаю з днюхою! – Чоловік простягнув руку з букетом.

Жінка взяла квіти й одразу відчула їхній п'яний і витончений аромат.

– Дякую! – усміхнулася вона й понесла квіти ставити у вазу. – Але навіщо ти вдруге даруєш мені квіти?

– Як удруге? – здивувався Анатолій.

– Сьогодні вранці я знайшла на лавці біля двору букет білих квітів. Не опирайся, знаю, що то ти їх приніс! – усміхнулася Тамара.

– Мені, звісно, приємно, що ти подумала на мене, але, Томо, то був не я.

– Отакої! – засміялася Тамара. – Напевно, хтось забув тут свій букет, а я його швиденько забрала! Нехай вибачають, я не навмисне! А ось і моя дорогенька Маринка!

Марина привіталася, обійняла подругу, поцілувала в щічку, поздоровила з днем народження та вклала до рук гарно запакований подарунок.

– Потім роздивишся, – промовила вона. – Сподіваюся, що сподобається. Допомога потрібна?

– Зараз надійде Галина, й тоді вже будуть усі, – відповіла їй Тамара і сказала, що час накривати на стіл.

Поки жінки клопоталися біля столу, Анатолій пішов поспілкуватися з хлопчачами. З Федьком та Олегом у нього склалися добрі, дружні взаємини. Хлопці непогано сприймали його як друга, а от чи сприймуть як вітчима Анатолій не знав. Ще й Тамара не квапилася з відповіддю. Чоловік перекинувся кількома фразами з дітьми й запитав:

– Як гадаєте, ваша мати погодиться стати моєю дружиною?

Схоже, запитання не заскочило братів зненацька. Вони були вже в тому віці, що розуміли, які стосунки пов'язують чоловіка з їхньою матір'ю. Федько з Олегом презирнулися, і старший хлопчик відповів:

– Вас, дорослих, нам не зрозуміти.

– Як і вам нас, – додав Олежик.

– То чи варто мені сьогодні робити Тамарі офіційну пропозицію? Порадьте мені, – звернувся Анатолій до хлопчиків.

– Спробуйте, але жінки такі непередбачувані! – серйозно, якимось зовсім подорослому мовив Федько.

– Гаразд! Я спробую! – вирішив Анатолій.

Барс гарикнув і побіг до хвірточки. Обнюхавши жінку, що ступила до двору, він привітно замотав хвостом.

- Привіт-привіт, старенький! – сказала та, попестивши пса.

- Галюню, вітаю!

Тамара вийшла їй назустріч, обійняла, поцілувала. Жінка віддала їй пакет із подарунком, поздоровила зі святом.

- Проходь, прошу за стіл, – запросила її Тамара. – Уже всі зібралися. Хлопчики! Ходіть-но сюди! – покликала вона дітей.

Федько й Олег підбігли до Галини, обійняли її та привіталися.

- Як ти, Олежику? – запитала Галина, сідаючи до столу.

- Усе добре! – усміхнувся той. – А ти як?

- Усе, як завжди, – Галина ухилилася від прямої відповіді.

Застілля було в самому розпалі, коли Анатолій попросив слова. Він підвівся, помітно хвилюючись.

- Друзі, я вже давно знаю Тамару, – почав він, – іще зі шкільної лави.

- А коротше можна? – перебила його Галина.

- Можна! Сьогодні я хочу офіційно попросити Тамариної руки, – сказав Анатолій, і кінчики його вух спалахнули червоним. – Ось каблучка. – Він відкрив коробочку. – Томо, ти згодна стати моєю дружиною?

Тамара знітилася.

- Ну ти й знайшов час, – промовила вона й підвелася.

Жінка дивилася на каблучку, а у пам'яті з далекого минулого перед нею постав образ Марка – теж із відкритою коробочкою, але з набагато скромнішою обручкою. Тоді вона відповіла «так», і закохані запряглися бути разом завжди. Тепер же Тамара розгубилася. На неї спрямували запитальні погляди кілька пар рідних очей, а вона не знаходилася з відповіддю. Анатолій їй багато в чому влаштовував, як і їхні стосунки, але жити разом, прокидатися з думкою про нього й лягати з нею, Тамара не була готова. Їй не хотілося ображати Анатолія, який стільки років чекав на її кохання, але й сказати «так» чоловікові, якого поважала, сприймала, сумувала, коли довго не бачила, але без якого, була певна, проживе, зараз не могла. Їй здавалося, що кохання до Марка все ще тримає в полоні її душу й саме воно заважає стати за дружину іншому.

– Томо, не мовчи! – обізвалася Марина, порушивши паузу, яка затяглася.

– Дякую, Толику, – промовила зворушено Тамара. – Я ціную тебе, наші стосунки, але... Я не знаю, чи готова наразі стати твоєю дружиною, чи ні. Справді, не знаю. Мені потрібно трохи часу, щоб усе обдумати.

– Скільки часу тобі потрібно? – невесело запитав чоловік.

– Днів десять, – випалила Тамара, не замислюючись.

Саме така відповідь прийшла жінці на гадку і, просто щоб уникнути незручної ситуації, вона її озвучила. Анатолій уже натякав на одруження, але Тамарі щоразу вдавалося ухилитися від прямої відповіді, хоча вона розуміла, що колись їй таки доведеться сказати йому «так» або «ні». Попри те що підсвідомо жінка була готова до серйозних і довготривалих стосунків із Толею, зрозуміти до кінця, чи хоче вона все життя прожити з ним, вона так і не змогла. Ота відмовка про десять днів була просто зволіканням, і Анатолій це розумів. Чоловік усміхнувся і запропонував випити за чарівну Тамару. Тост розрядив напруження, що повисло в повітрі, всі перехилили келихи й енергійно запрацювали виделками. Тамара полегшено зітхнула. Вона вдавала веселість, однак усе ще була напружена.

– Томо! Ледь не забула! – раптом вигукнула Марина. – Моя знайома, сусідка, говорила, що у найближчі вихідні поїде із сином на дачу та відкопає тобі білосніжні гібридні лілії.

– Невже?! Справді?! Я їх обожаю! У них такий тонкий аромат! Дякую тобі! Це справді приємно! – промовила Тамара з неприхованою радістю.

– Зараз період цвітіння лілій, – зауважив Анатолій. – Хіба можна їх пересаджувати?

– Можна! Навіть з квітками! – відповіла Тамара. – Маринко, а та жіночка не забуде?

– Не хвилюйся, я їй нагадаю, – запевнила подруга.

Хлопчаки, поївши, гайнули на вулицю гратися, а Тамара підсіла до Галини й поцікавилась, чи була вона на кладовищі.

– Ні, не була, – відрізала та, наливаючи собі в келих вина.

– Чому, Галю?

– Бо моя присутність на сумному місці не поверне їх із того світу.

– Це так, але ж...

– Якби ви того вечора не пішли з дому, а лишилися зі мною, хворою, то все було б по-інакшому!

– Ти знову? Навіщо, Галюню?

– Чи я сказала неправду?

– Ти не маеш права тримати образу в собі стільки років.

– Не тобі мене вчити! – роздратовано відкарбувала Галина.

– Ти забагато п'єш, – тихо зронила Тамара.

– Тобі шкода цього дешевого пійла?! – Жінка скривила губи у презирливій посмішці. – Чи ти гадаєш, що я собі не можу купити пляшку?

– Не треба, прошу тебе.

– Ти відібрала у мене все, а тепер іще вказуватимеш, що мені робити та скільки пити?! – уже голосно запитувала Галина.

– Знову почалося! – зітхнула Тамара. – Скільки можна, Галю?

Вона підвелася й почала збирати зі столу порожні тарілки. Галина взяла зі столу невідкорковану пляшку червоного вина, сховала її до пакета, подякувала та сказала, що йде додому.

– Я викличу таксі, – запропонувала Тамара, побачивши невпевнену ходу жінки.

– Не треба. Я хочу ще поговорити з Олежиком, – відказала їй Галина.

Розділ 8

Слава не міг позбутися думки про те, що йому знайоме обличчя жінки на рецепції. Він мав дуже добру пам'ять на обличчя. Бувало, що не бачивши людину досить довго, відразу впізнавав її під час зустрічі. Тепер же чоловік сумнівався: з одного боку, він розумів, що відтоді, як покинув це містечко, сплило чимало років, тож може помилятися, проте, з іншого, знав, що, людей, які з роками змінюються, завжди виказують очі й голос. Тому чоловік був майже певен, що цю жінку він десь бачив.

«Може, одна з тих, із ким я розважався замолоду, ще безпечним і грошовитим картярем? – міркував він. – Тоді зняти на ніч дівчину було легко. Дівчат вабили гроші, й, крім того, підстьобував страх і небажання нажити клопоту із небезпечним залицяльником. Я ж розважався з кожною по кілька днів, аби потім викинути з голови, зустрівши іншу».

Слава кілька разів за день пройшов повз жінку, намагаючись відродити у пам'яті її образ, але йому не вдавалося. Він вирішив, що треба підійти до неї ближче й поспілкуватися, тим паче, що боятися йому нічого: навіть якщо вона його згадає, прізвище Бортник він уже давно змінив на інше. Чоловік дочекався, поки жінка лишиться на самоті, підступив до неї та привітався. Вона подивилася на нього спокійно, але з цікавістю.

- Ми вже сьогодні віталися, - зауважила.

- Зайвий раз не завадить, - усміхнувся чоловік. - Мое ім'я Слава. А ваше?

- Марина.

- Вам подобається робота? - запитав він.

- А чи у мене є вибір? - стонула плечима жінка. - Де платять вчасно, там і працюю. А ви до нас у відрядження?

- Можна й так сказати.

- Сподобалося наше місто?

- Не встиг усе оглянути, - відповів Слава й схаменувся: у паспорті зазначено місце народження, тому жінка могла знати, що він тут народився. - Покажете мені найцікавіше?

- Не смішіть мою голову, - всміхнулася Марина, і чоловік зауважив, що у неї приємна та щира усмішка. - У нас тут нема нічого особливого.

- Музей, парк, скульптури, щось та є?

- Парк, де росте кропива, вища за ваш зріст. Можу показати!

- Ось і добре! О котрій ви змінюєтесь?

- Пізно. О десятій вечора.

- Тоді я вас проведу додому, а ви покажете мені бодай вулиці містечка.

- Не відмовлюся, - сказала Марина. - У сусідньому райцентрі, що від нас за двадцять кілометрів, таке жахіття було!

- І що ж там трапилось?

- Маніяк убив чотирьох молодих жінок. Ще й уквітчував їхне волосся. Уявляєте?!

- Його спіймали?

- Так, але подекують, що ув'язнили не того, кого треба, а справжній убивця все ще на волі. Знаєте, як це у нас буває? Отримали наказ згори негайно піймати вбивцю, щоб не було паніки серед населення, от і посадили першого-ліпшого.

- Але ж убивств після того не було вже?

- Тиждень тому його прикрили, та що, як маніяк відсиджується у своїй норі, а потім знову вийде на полювання. Ми всі тут страху натерпілися! За що вбивав - нікому не відомо. Причому не гвалтував, а лише вбивав, розпускав волосся та прикрашав його ліліями.

- Ліліями? Чому саме ними?

- А хтозна? Хворий на голову, напевно.

- Не хвилюйтесь, я вас проведу й обороню від маніяка, - усміхнувся чоловік.

- Добре. Я чекатиму на вас о десятій, - промовила Марина й дістала журнал, у якому почала робити якісь записи.

Чоловік зрозумів, що розмову закінчено. Він піднявся у свій номер, іще раз, про всяк випадок, переглянув на мобільнику вхідні дзвінки. Минуло два дні, а Тамара йому так і не зателефонувала.

- Зачекаю ще добу-дві, а потім сам спробую з нею зв'язатися, - вирішив він.

Слава з Мариною неквапливо йшли вулицею вечірнього міста. Денна спека спала, і на вулицях було людно. Матусі котили візочки, дітлахи бавилися на дворових майданчиках під пильним наглядом бабусь, хтось поспішав додому з дачі, несучи кошики та сумки, від яких линув приємний запах огірків, цибулі та свіжого кропу, прогулювалися пари закоханих, і голосно сміялася молодь. Слава час від часу поглядав на свою супутницю, думаючи про те, що її риси обличчя йому знайомі, а Марина розповідала про своє місто.

- Ви мене не чуєте, - усміхнулася вона, подивившись на чоловіка.

- Мариночко, вам здалося.

- Мені ще дещо здалося.

- Що саме? - насторожився чоловік.

- Що я вас десь бачила.

- Невже?! І де саме?

- Ви раніше не зупинялися у нашому готелі?

- Ні.

- То, напевно, я помиляюся.

- Може. Марино, розкажіть мені про себе, - попросив чоловік.

- Що вас цікавить?

- Усе!

- Була заміжня, маю дорослу доньку, яка вийшла заміж за поляка й зараз живе у Польщі.

- А ваш чоловік?

- Він помер молодим від невиліковної хвороби.
- Вибачте, не знав.
- Отож виходить, що я – вдова.
- Не пробували вдруге влаштувати особисте життя?
- Не вдалося! – зітхнула жінка. – Мабуть, така моя доля.
- Звідки вам знати, яка у вас доля? Ви – гарна, приваблива жінка, тож можу припустити, що увагою чоловіків не обділені.
- Ага! Особливо у нашому містечку, де одружені чоловіки мріють про коханку, а вдівців самотні жінки відразу розбирають, як гарячі пиріжки на ринку, – усміхнулася Марина. – А ви одружені?
- Я схожий на жонатого чоловіка? Який жах! – перевів на жарт Слава. – Наразі я вільний, як птах у польоті.
- А скільки разів були невірні?
- Не повірите. Жодного!
- Цивільні шлюби?
- Так, цивільні, які не переросли в щось більше.
- Славо, дітей маєте?
- Так. Мариночко, яке затишне кафе! Зайдемо на каву? – запропонував чоловік.
- Каву, щоби потім ніч не спати?
- Тоді чай або сік.

Вони сиділи на літньому майданчику кафе до другої ранку, говорили ні про що та про все на світі й не могли наговоритися. Лише коли напівсонний офіціант нагадав їм, що кафе зачиняється, пішли звідти. Слава взяв Марину під руку, і його охопило вже давно забуте почуття. Чоловік провів жінку до під'їзду, і вони домовилися зустрітися завтра ввечері в тому самому кафе.

- І все-таки я раніше з вами десь зустрічалася, - сказала Марина на прощання.

- У цьому житті може бути все, - промовив Слава.

Розділ 9

Уранці Тамара зателефонувала Анатолієві.

- Доброго ранку! - привіталася.

Вона хотіла переконатися, що чоловік не ображається на неї, що не відразу відповіла на його пропозицію одружитися, а взяла тайм-аут.

- Привіт, Томочко! - сказав чоловік, і з його тону жінка зрозуміла, що він радий її чути. - Як ти, любя?

- Усе добре!

- А як Галина?

- Як завжди. Напилася ще й додому пляшку прихопила. Нічого нового.

- Може, ще раз спробуєш умовити її піти на лікування?

- Спробую. Не знаю вже вкотре, але спробую. Нехай кілька днів мине, щоб заспокоїлась, а потім сходжу до неї додому. Ти сьогодні на зміні?

– Так. Сезон відпусток, доведеться попрацювати. Щойно буде вихідний, я дам знати й ми зустрінемось?

– Звісно! – пообіцяла Тамара й побажала Анатолію гарного дня.

Ранок у жінки видався, як завжди. Спершу Тамара нагодувала Барса, потім навідалася до квітника. Коли ж відімкнула хвіртку, аби позамітати біля двору, побачила на її ручці букет лілій.

«Ото вже Толик! – подумала вона. – Знову дивує мене!»

Тамара взяла білі квіти, принесла до хати, поставила у воду. Вона підмітала біля двору, коли під лавкою помітила одну білу квітку.

– Напевно, Анатолій сидів на лавці, й квіточка відпала, – вирішила вона з жалем і змела її до купи сміття.

Колись у цьому будинку жили батьки Марка. Лавка була під парканом трохи далі, як зараз. Саме на ній відпочивали ввечері Тамарині свекор і свекруха, коли п'яний водій вантажівки заснув за кермом і на великій швидкості наїхав на них. Вони обоє загинули на місці. Після того Тамара з Марком і сином перебралися з гуртожитка до батьківської оселі, де за кілька років зробили ремонт і добудували простору кухню. Тільки от лавку Марк не захотів ставити на тому самому місці й обладнав поодаль. Покінчивши з прибиранням, жінка подалася готувати сніданок. Тамара не телефонувала Анатолію, щоби подякувати за квіти, але наступного ранку хтось знову зачепив за ручку хвіртки такий самий букет білих лілій.

– Це ти приносиш мені щоранку лілії? – запитала вона чоловіка, зателефонувавши.

– Які лілії? – почувла у слухавці здивований голос. – Ти про що?

– Уже втретє хтось лишає квіти біля мого двору, і це не ти?

– Ні, не я.

- Якщо це жарт, то невдалий, - зауважила Тамара.

- Я справді не приносив тобі квіти. Напевно, хтось у тебе закохався.

- Не смішно. Мене це починає тривожити.

- А це не Галина пожартувала?

Тамара замислилася. Від Галі можна було чекати що завгодно, і жінка вирішила сьогодні ж сходити до неї.

Галина не чекала на Тамару. Попри десяту годину ранку, жінка ще лежала на дивані. Вона неохоче підвелася, відчинила двері.

- Привіт! - сказала, смачно позіхнувши. - Заходь!

Тамара відразу ж пройшла до вікна, прочинила кватирку, бо в кімнаті стояло сперте, важке повітря. Вона помітила під столом кілька порожніх пляшок з-під вина та пива.

- У тебе є що їсти? - запитала Тамара.

- Жива, ще з голоду не здохла.

Тамара пішла на кухню, зазирнула до холодильника - майже порожньо, лише кілька яблук, пара курячих яєць і шматок пирога. Жінка подумала, що вчинила правильно, заскочивши до продуктового магазину по харчі для Галини. Вона виклала продукти з пакета до холодильника й повернулася до Галини.

- Я там дещо тобі купила поїсти, - почала Тамара, сівши поруч.

- Дякую. Чого ти прийшла?

- Скучила, то й завітала. Як ти, Галю?

- Як завжди.

- Хочу тебе про дещо запитати.

- Питай.

- Ти не залишала квіти біля мого подвір'я?

- Які квіти?! – Галина здивовано глянула на Тамару.

Щире Галине здивування переконало, що вона квітів не приносила.

- Білі лілії.

- Навіщо б я їх приносила тобі? Напевно, твій коханий Толик тягає.

- Я його запитувала, каже, що не він.

- Тоді ще якийсь закоханий дурень, – посміхнулася Галя. – Ти ж у нас он яка красуня! Не те, що я! І краса тобі за двох дісталася, і все інше. Навіть коханців двоє!

- Не мели казна-що! Галюню, я з тобою хочу серйозно поговорити, – обережно промовила Тамара.

- Будеш повчати мене як жити?

- Ні. Погодься на лікування. Так не можна жити! Ти почнеш справжнє життя, без алкоголю, влаштуєш особисте і...

- Мені подобається мое життя! – перебила її Галина.

- Ти обманюєш сама себе. Не може людину влаштовувати життя від однієї чарки до другої.

- Я все, що мала, вже втратила! – нервово вигукнула жінка.

– Не все! Дещо можна повернути, і ти цього хочеш, треба лише твоє бажання змінитися. Галя, я не наполягаю і силувати тебе не маю права. Просто пропоную тобі один із найкращих у нашій області реабілітаційних центрів, лікування і твоє перебування там я сама оплачу. Від тебе потрібне тільки бажання. Ось побачиш, як зміниться після того твоє життя! Не поспішай посилати мене на три веселі букви, як ти завжди робиш, коли тобі щось не подобається, а добре обміркуй мою пропозицію. Гаразд?

Тамара хотіла обійняти Галину за плечі, але щойно торкнулася рукою її тіла, як та відсахнулася, немов од чогось бридкого.

– Йди вже, – сказала Галина.

Тамару втішило хоча би те, що Галя не почала нервуватися й матюкатися, тож вона попрощалася і швиденько пішла. У Тамари вперше з'явилося відчуття, що Галина погодиться змінити своє життя.

«Цікаво, хто ж приносить мені лілії? – не покидала думка Тамару. – Чи то невдалий жарт когось зі знайомих, чи Анатолій так виявляє свою прихильність?»

Зрештою Тамара зробила для себе висновок, що букети квітів – справа рук її друга й нікого іншого.

Розділ 10

Його вабило до Марини. Це було давно забуте почуття, коли сама згадка про жінку змушувала серце оживати й воно шаленіло так, що вискакувало з грудей і ширило тілом теплу щемливу та приємну хвилю. Слава намагався зрозуміти, що Марина має такого, чого немає в інших жінках, але не міг. Здавалося б, звичайна жіночка, не красуня й не погана, із приємною зовнішністю та голосом, який не дратував, а навпаки, змушував прислухатися до кожної нотки, розмірковувати над простими фразами та відчувати приємний шум у голові. У чоловіка було багато жінок. Скільки? Він не рахував їх, не викроював для них у серці бодай маленького закапелка... Хіба що для однієї – чистої, невинної, але давно втраченої. Тепер Марина. Зовсім не схожа на ту синьооку дівчину з його далекого

минулого, яку він ніколи не забуде, але й не поверне. Марина інша: доросла, розсудлива та трохи мрійниця, попри свій вік. Слава ніколи не припускав, що якась випадкова жінка змусить відчувати те, на що він уже й не сподівався. Ночами він думав про те, що незабаром покине це місто й викине з голови випадкову знайому, яка збурила в його душі такі емоції, але не був певен, що зможе поїхати, легко викресливши Марину зі свого життя.

Цієї ночі він довго не засинає, а коли опиняється в царстві Морфея, то виявляє себе поруч з Мариною. Її волосся кольору стиглої вишні пахне ромашками, а не цигарками. Чоловік торкається його – на дотик м'якого й ніжнього, як її уста. Він припадає до них і, ніби в далекій юності, смакує цілунком, п'яним, приемним. Потім відчуває, як гаряча хвиля пристрасті охоплює все його тіло, і він, не стримуючись, починає швидко розстібати гудзики на її блузці. Слава вже бачить її оголені груди, та жіноче «ні» спиняє його, і він прокидається. Геть спітнілий, він підхоплюється й одразу вмикає кондиціонер.

Була десята година ранку. Слава не звик так довго спати, й відчуття провини за тривалий сон охопило його.

– Я у відпустці, – нагадав собі й сам себе заспокоїв: – Маю право валятися в ліжку скільки завгодно.

І знову в думках вона – така близька й водночас далека, бажана та неприступна. Славі заманулося зробити для Марини щось незвичайне. Ця жінка змінила його бажання: він звик у житті брати, давати – то не про нього. Тепер же йому хотілося щось дарувати, дивувати її щодня, прокидатися разом із нею в ліжку.

– Старію і стаю сентиментальним, – вирішив він, зупинившись перед дзеркалом.

Лише зараз чоловік усвідомив, що життя його вже давно втратило сенс. Напевно, це сталося тоді, коли він з головою поринув у роботу, зосередивши всі свої бажання на створенні ситого й забезпеченого життя, тоді, коли гроші затуманили розум, заступивши всі інші людські почуття. Сиве волосся на скронях, зморшки на обличчі – старість підкралася непомітно. І як він її вчасно не розгледів? Та чи був у нього час, щоби роздивитися навколо себе, коли зводив будинок, потім придбав іще один, біля моря, потім – трикімнатну квартиру, про всяк випадок? А в цей час його безцінне життя спливало поміж пальців, як вода, знецінювалося з кожним прожитим днем і зі зростанням цін на нерухомість.

Тільки зараз він замислився над тим, що відразу у трьох місцях один жити не зможе, що на той світ назбиране не забере, а життя... Воно теперішнього часу, не майбутнього, й нікому, окрім Всевишнього, невідомо, коли воно обірветься.

«Треба поспішати жити», – подумав Слава, і ця банальність здалася йому геніальним осяянням, бо справжній її сенс він зрозумів лише зараз, зустрівши Марину.

Чоловік чекав на дзвінок від Тамари, а та не озивалася. Щодня він лаштувався зателефонувати сам, проте щось зупиняло. Лише сьогодні зранку він усвідомив, чому сам не телефонує їй. Слава приїхав до міста своєї молодості, щоб усе з'ясувати для себе, а зустріч із Томою могла поставити крапку в його справі, після чого він мав би поїхати. Цього ж він не хотів.

Увечері у нього знову побачення з Мариною, а він усе ще не знає, як її здивувати, чим потішити. Врешті-решт Слава не вигадав нічого кращого, як купити жінці великий кошик білих троянд.

Розділ 11

І знову Тамара прокинулася рано. Вона спробувала заснути, але марно, тому підвелася, випила кави та пішла годувати Барса.

– Привіт, мій охоронцю!

Жінка попестила собаку: старенькому подобалося, щоби перед годуванням з ним поговорили та погладили. Так привчив його Марк. Чоловік приніс додому Барса маленьким цуценям, пухнастим і кумедним, як жива іграшка. Не любити таке «ведмежатко» було неможливо, і в родині він швидко став улюбленцем. Марк був проти того, щоби тримати собаку на прив'язі, тож одразу зробив йому будку й вольєр, куди можна було зачиняти Барса, коли до двору навідувався хтось чужий. Пес завжди мав повну свободу пересування й дуже ображався, коли його зачиняли у вольєрі.

– Барсе, ніхто сьогодні не приносив нам букет? – запитала Тамара, прямуючи до хвіртки.

Відімкнувши хвіртку й не побачивши букет лілій, жінка полегшено зітхнула.

– Навигадувала собі казна-що! – усміхнулася вона й повернулася до двору. – Ходімо, мій друже, подивимось, як там наші квіточки. Може, їх час полити, бо щось спека затяглася.

Жінка попростувала в садок, Барс поплівся за нею. Тамара дозволяла йому виходити до квітника, бо розумний пес жодного разу не зіпсував його, не валявся там і навіть не ступав туди, щоб не пошкодити квіти.

Лілії, наче справжні царівни, граціозно похитували великими квітами від легкого вранішнього вітерця.

– Земля суха, – зауважила Тамара, – треба полити.

І раптом завмерла... У тому місці клумби, де навесні не зійшли її улюблениці, тепер стояли, піднявши голівки до неба, у два ряди білі лілії! Було видно, що хтось нещодавно їх висадив, дбайливо розпушивши та поливши біля них землю. Жінка не повірила своїм очам, тому підступила ближче й відчула ніжний солодкуватий аромат квітів.

«Це сон?» – подумала вона й обійшла лілії з усіх боків.

Тамара впевнилася, що не спить, коли простягла вперед руку й торкнулася грамофоноподібної квітки. Жінка не могла зрозуміти, звідки квіти взялися, аж поки не згадала обіцянку сусідки Марини привезти білі лілії з дачі.

«Маринка приходила й, вирішивши зробити мені сюрприз, висадила квіти на клумбу!» – здогадалася Тамара й усміхнулася.

Вона підступила до лавки, де завжди стояло відро з водою. Тепер відро було порожнє. Жінка вирішила, що то подруга використала воду, поливаючи квіти. Вона поставила відро на землю, закинула туди край шланга й повернула кран. Зашуміла вода, й аж тут Тамарі стукнуло в голову: як Марина зайшла у двір, коли

навколо паркан і хвіртка на замку? Барс подругу не чіпає, бо звук до неї змалечку, але не перелізла ж вона через паркан? Щось тут було не так. Тамару вивела із задуми холодна вода, яка, наповнивши відро, полилася на землю й намочила їй ноги. Жінка закрутила кран і взялася поливати квіти, але думка про те, що Марина не змогла б фізично потрапити в садок, її не покидала. Швидко впоравшись на клумбі, Тамара поквапилася до будинку. Вона зателефонувала подрузі й одразу запитала, чи привезла її сусідка з дачі лілії.

- Ще ні, але я пам'ятаю і щодня їй нагадую, - відповіла Марина. - Та не хвилюйся ти, дістанемо тобі твої улюблені квіти!

- Не в тому річ. Хтось висадив уночі на моєму квітнику білі лілії.

- Стівідсотково, що то не я! - засміялася подруга. - А ти буцімто не знаєш, хто!

- Ні. Не маю поняття.

- Та твій Толик! Хто ж іще?!

- Зараз наберу його та спитаю. Як ти, Маринко? Чую по голосу, що в тебе все добре.

- Не повіриш, як скажу!

- Та кажи вже!

- Здається, я закохалась.

- Вітаю! І хто ж цей щасливчик?

- Один прибулий.

- Ой, Маринко, ти ж знаєш цих командировочних, всі нібито неодружені, без дітей, а насправді ідуть, щоб відірватися, а потім повернутися до своїх родин.

– Не повіриш, але мені байдуже, що буде потім. Важливо, що я зараз щаслива, як ніколи! І до речі, ми з ним не спимо.

– Ще не час? – усміхнулася Тамара.

– Не знаю. Нічого не знаю, крім того, що хочу чути його голос, бачити, йти з ним поруч. У мене дах знесло від нього!

– Дивися, щоб не помилилася, бо що більше закохуєшся, то важче забувати.

– Я його ніколи не забуду. Правда! Бувай! Зустрінемося, усе розповім.

– Щастя! – побажала Тамара на прощання.

Вона відразу набрала номер Анатолія. Виклик ішов, але чоловік слухавку не брав. Тамара знала, що слідчий не завжди може відповісти на дзвінок.

«Передзвонить пізніше», – подумала Тамара.

Вона прихопила мобільний із собою на кухню, і вже коли сніданок був готовий, спробувала ще раз зв'язатися з Анатолієм. Цього разу той скинув виклик, і жінці не лишалось нічого, як чекати на його дзвінок.

Прокинулися хлопчачки, і Тамара їх нагодувала. Сама їсти не стала – було тривожно на душі. Якесь сум'яття, що підкралося нізвідки, змушувало жінку почуватися напружено. Жінка взялася до прання, бо за прогнозом синоптиків насувалися дощі, а вона хотіла випрати постільну білизну й устигнути просушити її у дворі. Діти подалися на стадіон поганяти м'яча, і Тамара зосталася вдома сама. На кожен звук жінка знервовано здригалася. Вона не могла собі пояснити, що з нею відбувається, чому вся як натягнута тятива.

– Щось має трапитися, – нашіптував їй хтось невидимий. – Чекай на біду!

– Ні! Я так не можу! – ладна розплакатися, Тамара кинула в тазик випрану ковдру.

Обізвався мобільний, і на звук його мелодії Тамара підскочила на місці.

- Привіт, Томо! - від голосу Анатолія вона трохи заспокоїлася.

- Ти не відповідав. Щось сталося?

- Так. Схоже, за ґрати кинули справді не того, кого потрібно. Сьогодні вранці у нашому місті вбили жінку. На її грудях лежали лілії.

- Та ти що?! Вбивця на волі? І він уже в нашому місті?!

- Схоже, що так. Тамаро, прошу тебе, не ходи нікуди з дому без потреби.

- Не можу ж я цілими днями сидіти вдома?!

- Убивство скоїли неподалік твого дому, у сусідньому провулку.

- Та-а-к! - протягнула жінка. - Це погано. А за сюрприз я тобі дякую!

- За який сюрприз? - здивовано запитав чоловік.

- За білі лілії в садку! Де ти їх дістав? Це мій улюблений сорт. І найважливіше: як ти зміг висадити квіти так, що ніхто не почув? Перелазив через паркан?

- Я не розумію, про що ти.

Тамарі довелося все пояснити, і це здивувало Анатолія ще більше.

- Томо, я справді не приносив ті квіти. Подумай, кого Барс пропустив би?

- Барс не кидається лише на кількох людей. Марина не приходила, ти - також, сумніваюся, що Галина спромоглася би перелізти через паркан. Тоді хто?

Анатолій помовчав, потім сказав, що не має припущень, хто міг непомітно проникнути в садок, і нагадав, що вбивця на труп жінки поклав також білі лілії.

- То це, що, мені попередження було? Наступна жертва - це я? Але чому?! - запанікувала Тамара.

- Люба, вибач, я мушу бігти, але ти замкнися й нікого стороннього не пускай. Обіцяєш?

- Обіцяю, - майже прошепотіла жінка.

Тамара замкнула хвіртку, але від того спокійніше не стало. Вона допрала, розвісила білизну, протерла пил у кімнатах, але робота не відволікла її від тривожних думок. Вона подзвонила Федькові й запитала, де хлопці.

- Та ми граємо у футбол! Я ж говорив, де ми будемо! - відповів хлопчина.

- Олег з тобою?

- А де ж іще? Мамо, ти чула новину?

- Яку, синку?

- Маніяк у нашому місті. Він убив жінку.

- Так, чула.

- І знаєш, кого заарештували?

- Кого?

- Коляна!

- Того хворого чоловіка?! Та він і мухи не зобидить!

- Це ти ментам скажи!

- Чому саме його затримали? Не чув?

– Хлопці з того провулка кажуть, що Колян намагався її підвести, а потім розклав на грудях убитої жінки квіти. У нього руки були у крові, то його менти й замели, – пояснив Федько.

– Який жах! Колян не міг убити! – заперечувала Тамара.

– Розкажи це своєму Толику!

– Як ти розмовляєш зі мною? Хто тобі дав право так говорити?! – обурилася жінка.

– Вибач, якщо образив, мамо! Бувай! Мені ніколи! – кинув син, і в телефоні залунали гудки.

Тамара набрала Анатолія й почула від нього, що той наразі не має часу.

– Скажи мені лише одне: правда, що Коляна підозрюють у вбивстві?

– Так, це правда.

– Але ж він не міг нікого вбити!

– Триває слідство, і він єдиний підозрюваний. Вибач, мені час бігти.

– Бувай! – промовила Тамара та вимкнула телефон. – «Якесь божевілля!» – подумала вона, прямуючи до будинку.

Розділ 12

Маріуш був незадоволений. Він не звик марнувати свій дорогоцінний час, тепер же минали дні, а його справа з місця не зрушувала. Він стежив за мешканцями будинку кілька днів поспіль, прогулювався повз нього в різний час доби, і все даремно. Цього ранку чоловік прокинувся з упевненістю, що саме сьогодні йому пощастить. Він вислизнув непоміченим з готелю зовсім раненько та попростував

до знайомої вулиці.

Маріуш кілька разів робив годинні перерви (боявся привернути увагу сусідів), а потім знову повертався. Десь об одинадцятій ранку він побачив двох хлопчаків, які вийшли з двору, кудись прямуючи. Старший подався вперед, буцаючи перед себе ногою футбольний м'яч, а молодший затримався. Він присів навпочіпки й узявся зав'язувати шнурівки на кросівках.

«Мій час настав! – проскочило в чоловічій голові, і він пришвидшив ходу. – Найважливіше, щоби хлопчак не побіг за братом раніше, ніж я встигну до нього наблизитися! – схвильовано думав Маріуш».

На його щастя, хлопчик довго вовтузився зі шнурівками, і чоловік устиг майже порівнятися з ним, коли зойкнув, навмисне падаючи посеред дороги.

– Ой, як боляче! – схопився за коліно.

Хлопчик підвівся й поглянув на незнайомця.

– Що з вами? – запитав він.

– Нога! Схоже, підвернув!

– Вам викликати «швидку»? – запропонував хлопчина, наблизившись.

– Ні, не треба! Краще допоможи сісти на лавку біля он того двору! – попросив Маріуш.

Хлопчик допоміг чоловікові дістатися лавки.

– Дякую тобі, добра дитино! – сказав Маріуш. – Як хоч тебе звати?

– Олегом.

– А з ким ти живеш і де?

- Он там! - вказав пальцем хлопчик. - Живу з братом і мамою Тамарою.

- Гарну дитину, чуйну виховала мама Тамара!

- Мені час іти! Бувайте здорові! - усміхнувся хлопчина й побіг наздоганяти старшого брата.

Маріуш зачекав, поки Олег віддалиться на безпечну відстань, підвівся і швидко пішов геть. Він повернувся до готелю роздратований і гнівний. Хотілося трощити все навколо, битися головою об стінку, а потім сісти на долівку й по-вовчому завити. Він почув те, що не бажав би знати й чути. Але дитина не може збрехати! Маріуш відчув, як його душу сповнює прагнення помсти.

«Я не помилявся, - подумав він. - Жаль, що мої припущення виявилися правдою».

Маріуш не звик впадати у відчай за будь-якої ситуації. Коли ставало зовсім непереливки, він намагався знайти хоча би щось втішне. Так учинив і цього разу. Чоловік не бився головою, не ламав меблі, не вив, лише, стиснувши до болю зуби, вирішив:

- Тепер я можу заспокоїти свою совість і жити далі спокійно. Я все зробив правильно.

Розділ 13

- Ти вдома? - запитала Марина Тамару, зателефонувавши їй пополудні.

- Так. Де ж мені бути?

- Заїду до тебе хвилин за двадцять. Добре?

- Чекаю! - відповіла Тамара.

Вона була рада Марині, бо не бачилася з нею вже кілька днів. Уранці жінка не знайшла букет квітів, проте клумба стояла полита, а відро, де вона тримала воду для поливу, щоби та нагрівалася на сонці, порожне. Оглянувши все навколо, Тамара помітила на вологій землі відбиток чоловічого черевика. Вона взяла лінійку і, замірявши слід, визначила, що нічний візитер носить взуття сорок другого розміру. Це нічого не прояснило, бо більшість чоловіків має саме такий розмір ноги. У її Марка також був сорок другий, як і в Анатолія та ще багатьох-багатьох чоловіків. Тамара вирішила, що хтось або хоче її вбити, або діє на психіку. Але кому це треба? І найважливіше, навіщо? Жінка вже й так утратила спокій. Вона погано спала, постійно прислухаючись до будь-якого шереху надворі, а вдень нервувалася без будь-якої на те причини. Тамарі здавалося, що за нею хтось стежить. Попри те, що вона жодного разу не помітила людини, яка б за нею спостерігала, останні дні не могла позбутися відчуття стороннього погляду на собі.

«Я божеволію», – думала жінка.

Коли зателефонувала подруга, сказавши, що приїде, Тамара щиро зраділа. Вона вже не могла залишатися на самоті, ще й Анатолій був зайнятий пошуками маніяка.

Тамара встигла заварити каву до приїзду подруги. Вона почула знайомий звук Марининоі автівки, яка пригальмувала біля двору, й поквапилася відчинити хвірточку.

– Маринко! Як добре, що ти заскочила! – Тамара обійняла подругу. – Ходімо, кава вже чекає!

Жінки сиділи в садку, сховавшись від сонячних променів у тінь густої груші, пили каву та поглядали на квітник.

– Не знаю, як ти тут живеш, а мені лячно навіть дивитися на ті лілії, – зізналася Марина. – Усе здається, що там хтось сховався і за нами спостерігає.

– То все нервово, – Тамара всміхнулася кутиками губ. – А якщо серйозно, то я справді налякана. Що для людини найстрашніше? Невідомість. Ми боїмося темряви не тому, що темно, а тому що не бачимо, що перед нами. Ось і я зараз як у темряві. Боюсь, а чого саме – не знаю.

- Маніяк тримає у страху все місто. Я ходила на роботу пішки, бо не хотіла, щоби мій знайомий знав, що маю машину, а тепер їжджу. Так ніби безпечніше.
- Він тебе проводить додому, то чого ж тобі боятися?
- А якщо не зможе? Що тоді? Самій увечері йти додому? Ні, краще підстрахуватися! Коли доведеться самій повертатися додому, то віджену машину на стоянку, а потім мчатиму додому, як навіжена, через увесь квартал! - жартувала Марина.
- Ти вся світишся щастям, - зауважила Тамара.
- Так і є! Не знаю й навіть думати не бажаю, що це мое несподіване щастя незабаром скінчиться, а поки воно є - я ним насолоджуюся.
- Правильно робиш, - погодилася Тамара. - Лише з утратою Марка я зрозуміла, як він мені потрібен, як я його кохала й не тішилася щастям, яке мала. Ми так рідко буваємо щасливі! Гадаю, це тому, що не знаємо насправді, до чого прагнемо та яке воно на смак, оте щастя, а коли воно приходить до нас - не помічаємо, і лише втративши, згадуємо той час, коли були щасливі. Маринко, ти розгледіла своє щастя, то живи ним сьогодні, бо завтра... Хтозна, що з нами станеться завтра.
- А як ви?
- Ти про Толика? Я так і не визначилася. Ці лілії щодня... Слухай, а не може їх Анатолій приносити?!
- Навіщо йому тебе лякати?
- Уяви, мені лячно, а тут він, як принц на білому коні, мій рятівник - ось я! Може, думає, що, залякавши до напівсмерті, змусить мене сховатися за його спиною! Так! І чому я раніше не здогадалася?! - збуджено говорила Тамара.
- Мені здається абсурдною твоя версія, - відкарбувала Марина. - Тобі б детективи писати!

- Вважаєш, що я помиляюся щодо Толика? – розгублено запитала Тамара.

- Та він із тобою, як з кришталевою вазою! А тут залякувати... Ні, я в таку маячню ніколи не повірю! До речі, тобі однаково доведеться щось відповідати Анатолію, то, якщо ти не проти, скажу, що я про це все думаю.

- Знаю, що казатимеш.

- І що ж? – усміхнулася Марина.

- Кращого не знайти, він мене кохає. Далі продовжувати?

- Не треба. Що тебе стримує вийти за нього?

- Мабуть, я надто довго намагаюся зберегти те, чого давно вже немає, – замислено промовила Тамара.

- Ти про Марка?

- Про нього, – зітхнула Тамара. – Розумію, що минуле залишилося позаду – це факт, і тут нічого не зміниш. Досі картаю себе за те, що тоді сталося. Якби я нічого від Марка не приховувала, все було б інакше.

- Скільки можна гризти себе? – Марина зазирнула подрузі в очі. – Те, що трапилося з Марком, могло трапитися будь-коли та будь-де. У кожного своя доля, і нам її не змінити.

- Ні, все було б інакше, якби я йому розповіла правду ще першого дня нашого знайомства. Одна брехня потягнула за собою іншу, неправда нанизувалася, як намисто, аж поки нитка не витримала, розірвалася, і всі намистинки розсипалися так, що не зібрати їх до купи, як не силкуйся.

- Не подобається мені твій настрій, Томо. Може, нам винця випити?

- Такої спеки? Ні, не хочу!

– Обіцяють дощі, а де вони? Ніяк до нас не дійдуть.

– Дощ і негода таки буде, – стиха зронила Тамара.

Марина помітила, що Томині думки зараз десь далеко й зовсім не про дощ. Розрадити подругу не вдалося, і жінка попрощалася.

Розділ 14

Марині снилося жахіття. Уві сні вона почула Тамарин крик і кинулася бігти на її голос. Жінка опинилася на височенній скелі біля бездонної прірви, над якою висіла, учепившись руками за кам'яний виступ, її подруга та благала про допомогу.

– Томочко, чекай, я зараз! – гукнула їй Марина.

Вона лягла на землю й спробувала подати подрузі руку. Тамара міцно вхопилася за неї, просячи: «Тягни мене, змилуйся!» Марина силкувалася підтягти Тамару вгору, але відчула, що під вагою її тіла починає сповзати у прірву. Жінку охопив відчай: вона зрозуміла, що, продовжуючи рятувати подругу від прірви, опиниться в ній сама. Втрачаючи опору, Марина ковзнула ногами по каменях і поволі посунулася до краю виступу. Страх скував її, і вона заледве спромоглася сказати: «Томо, відпусти руку!». Але та ще дужче потягнула її на себе.

– Пустити-и-и! – заволала Марина й прокинулася.

Сон був таким реалістичним, що Марина підхопилася з холодним потом на чолі, відчуваючи справжній біль у руці.

«Що означає такий сон? – міркувала жінка, приймаючи душ. – Мабуть, щось страшне! – і відразу заспокоїла себе: – Якщо не вірити у сни, вони залишаться тільки снами. Треба думати про щось позитивне».

Але про позитивне не думалося. Марина пила каву й думала про Тамару. Жінка дружила з її матір'ю Елеонорою ще з дитинства. Вони жили в різних будинках,

але гралися в одному дворі, де посеред невеличкого скверу був дитячий майданчик. Еля була доброю дівчинкою з великими синіми очима та заплетеним у дві кіски золотавим волоссям. Марина завжди мріяла бути схожою на свою подружку: їй, яка мала темне, пряме й не таке пишне волосся, так хотілося Елиного хвилястого золота. Коли їм виповнилося по шістнадцять років, дівчатка влітку, на час канікул, улаштувалися працювати в кафе офіціантками. На гарненьку Елю задивлялися всі хлопці та чоловіки, і Марина навіть заздрила подрузі. Одного разу до кафе зайшов гурт юнаків. Вони голосно розмовляли, поводитися дещо зухвало й розкуто, достоту господарі не просто цього закладу, а й самого життя. Марина відразу помітила, як пильно стежить за Елею один із юнаків, і сказала про це подрузі.

– Будь уважною, остерігайся, аби не скривдив, – шепнула вона Елеонорі.

– Не переймайся, усе буде гаразд! – мовила на те Еля якимось загадково всміхаючись.

Тоді Марина не зауважила тієї Елиної загадковості, бо навіть уявити наслідки візиту юнаків до кафе не могла. Гості гуляли від душі, обсипали офіціанток компліментами та грошима, багато пили й жартували. Попри пізню годину, розходитися вони не збиралися, і власник кафе попросив офіціанток затриматися до останнього відвідувача.

– Вибачте, але я не можу, – заперечила Марина, що повинна була працювати лише до дванадцятої години ночі. – Я вже й так не відчуваю ні рук, ні ніг, а завтра о десятій ранку мені знову заступати на робоче місце.

Не погодилася Марина й на пропозицію подвійної оплати праці поза графіком. Погодилась Елеонора.

– Я зможу, – сказала вона.

– Ти що, здуріла? – зашепотіла їй Марина. – Отой широкоплечий очей з тебе не зводить!

– Ну то й що? Він не перший і не останній, – відповіла їй подруга. – Нам треба гроші. Ти йди, не турбуйся про мене.

– Так-так! – жваво закивав головою власник кафе. – Мариночко, я сам викличу таксі, заплачу й відправлю Елеонору додому, – пообіцяв він.

Марина пішла, хоча на душі було муляко. І вона не помилилася. Уранці до неї прибігла схвильована й заплакана Елина мати зі словами, що дівчина не повернулася додому. Марина не знала, де поділася подруга. Разом із мамою тієї вони дочекалися власника кафе й узялися розпитувати, чи викликав він Елі обіцяне таксі.

– Мені не довелося викликати машину, – почав розповідати той. – Елеонора сама пішла з одним із відвідувачів до його автівки, і вони разом кудись поїхали. Я лише встиг запитати в Елі, чи знає її мати, куди вона зібралася, на що вона мені відповіла: «Перекажіть усім, хто буде мене шукати, що зі мною все гаразд і додому я повернуся тоді, коли вважатиму за потрібне», – пояснив він.

– Номер машини записали? – промовила Марина.

– Ні. Не моя справа стежити за вашою Елеонорою та її хлопцем! – відрізав чоловік.

Десять днів Еля не давала про себе знати, а її мати не знаходила собі місця. Дівчина прийшла додому так, ніби нічого не трапилося і вона тільки на кілька хвилин відлучилася.

– Усе добре, мамо, – сказала вона. – Я вдома, не треба так хвилюватися.

Мати дівчини, тітка Уляна, та й сама Марина марно намагалися витягти з неї хоч слово – Еля відмовчувалася, і лише іноді загадкова швидка усмішка зринала на її вустах. Напевно, тоді вона подумки була там, де її коханий. Згодом Елеонора сповістила, що чекає на дитя. Її мати просила, благала та молила зізнатися, хто батько дитини й де він зараз, однак Еля залишалася непохитною. «Це моя дитина від коханої людини», – категорично заявила вона. Мати Елеонори мало не збожеволіла. Сама вона, її мати, сестра матері й тітка – усі з'явилися на світ із вродженими каліцтвами з правого боку тулуба: хтось не мав руки, хтось – ноги чи пальців на руці. Жінка дуже боялася, що в Елеонори народиться дитина з вадами. Її страх виявився небезпідставним: в Елі знайшлися дівчатка-двійнята, одна з яких була без правої стопи та кисті правої ручки, а друга, Тамара, повносправна.

Елеонора так і не розповіла, від кого народила дівчаток. Коли ж попросила Марину стати хрещеною матір'ю Томи, жінка сказала, що може похрестити обох дівчаток. На це Еля відповіла, що бути хрещеною матір'ю – велика відповідальність, і, якщо з нею щось трапиться, подруга не впорається з обома дітьми. Чи знала тоді Елеонора, що за кілька років піде з життя, чи просто відчула це – уже ніколи не дізнатися.

Коли загинула Еля, Марина, як могла, допомагала тітці Улянці ставити дітей на ноги. Тамара з дитинства прикипіла душею до своєї хрещеної, а вже дорослою стала їй найкращою подругою. Марина ж до цього часу картає себе, що того фатального вечора запросила Елеонору й Тому, щоби відсвяткувати день народження дівчинки. Вона знала, що в родині бракує коштів і, аби чимось потішити хрещеницю, переконувала подругу прийти з донькою до неї в гості. Еля спочатку опиралася, бо не хотіла залишати вдома хвору іншу доньку, але Марина наполягла. Усе полетіло шкереберть саме того дня, попри Маринині добрі наміри. Звідки їй було знати, що дорогою додому з Елеонорою станеться трагедія і вона загине? Скільки разів Марина вимолювала прощення в загиблій подруги – не злічити! З почуттям провини вона живе вже багато років, і жити їй із ним до скону.

«Я не хотіла тим телефонним дзвінком покликати Елю на смерть», – укотре подумала Марина.

Тепер вона має турбуватися про Тамару, хоч та вже давно не дитина. Щоразу, дивлячись на жінку, Марина бачить перед себе Елеонору – вони такі схожі!

– Привіт! Як ти, Томо? – поцікавилася жінка, набравши Тамарин номер.

Тома була у відчаї. Знову ті лілії! Марина теж розхвилювалася.

– Може, й справді над Тамарою нависла загроза, а я її не відчуваю, як тоді, коли запросила до себе в гості Елеонору з похресницею? – майнула в неї думка.

На пропозицію Слави підвезти її додому Марина відповіла, що сьогодні вона на своїй «шкоді».

- Можу я вас підвезти один раз? – усміхнулася вона, і чоловік погодився.

Дорогою він поцікавився, чому Марина вирішила приїхати на роботу машиною. Жінка пояснила, що боїться маніяка, який причаївся десь у місті.

- Куди не піди, усюди лише й розмов про загадкового вбивцю, – сказав Слава.

- І кожна жінка боїться стати наступною жертвою.

- Він чоловіків не займає?

- Ні, тільки дівчат і жінок. Ще й прикрашає трупи квітами.

- Я буду поруч із вами, – пообіцяв чоловік.

Марині хотілося додати, що не весь час він буде поруч, але стрималася – боялася злякати своє неждане щастя. Вони поставили машину на стоянці й пішли до будинку, де жила Марина. Так, ніби їй належало, піднялися сходами до квартири жінки. Марина принесла чай та пиріжки з картоплею, і вони повечеряли. Слава сидів з Мариною поряд. Жінка була так близько, що він відчував витончений аромат її парфумів, змішаний із запахом волосся й тіла, і та близькість п'янила його, хвилювала. Чоловік обережно обійняв її за плечі та пригорнув.

- Як добре! – стиха промовила вона. – Так надійно й затишно.

- І мені добре біля тебе, – сказав Слава, не помітивши, як перейшов на «ти».

Чоловік пестив її волосся, а потім ніжно провів губами по шиї. Жінка повернула лице до нього й несміливо торкнулася губами його вуст.

«Як багато я втратив», – устиг подумати чоловік до того, як шалена пристрасть охопила їх обох...

Уранці Марина прокинулася першою. Вона почувалася найщасливішою жінкою на світі. Марина гнала від себе думку, що все це може скінчитися, знаючи напевно, що такого вже ні з ким не буде, що ці зустрічі залишаться найсвітлішими та найприємнішими спогадами в її житті. Вона дивилася на чоловіка, який спав, намагаючись запам'ятати кожен рис його обличчя. Їй завжди подобалися чоловіки з довгим волоссям. Чому? Вона й сама не знала, та її ідеал чоловіка був саме таким, з довгим, обов'язково добре доглянутим волоссям. Славко був високий, широкоплечий, кремезний, без складок жиру на животі, підтягнутий і доглянутий, із волоссям, зібраним у «хвостик» гумкою. На ніч Слава зняв її, і тепер волосся розсипалося віялом по подушці.

«Ще не сиве волосся, – подумала жінка, – лише скроні трохи посвітлішали, ніби хтось сипнув на них жменю борошна».

Марина так не хотіла йти на кухню, але мусила. Вона зітхнула, легенько провела кінчиками пальців по Славиному волосю й навшпиньки вийшла з кімнати. Марина швидко зготувала сніданок і повернулася до ліжка, де ще спав чоловік із її мрій. Вона вдивлялася в дороге обличчя, знову вкарбовуючи у пам'ять кожен дрібничку. Жінка шкодувала будити, але час був невблаганний. Поглянувши на годинник, вона зітхнула й торкнулася губами оголеного плеча чоловіка. Той відчув її ніжний дотик і усміхнувся, не розплющуючи очі.

– Любий, час прокидатися! – промовила Марина, зловивши себе на думці, що ладна робити так щоранку все життя, що ще лишилося попереду.

– Якщо ти не сон, то я прокинуся, – відповів Слава й розплющив очі. – Не наснилося! Ти справжня і поруч зі мною! Маринко, знаєш, що я зараз подумав?

– Ні, не знаю, – з ледве помітною усмішкою на обличчі відповіла Марина.

– Людина все життя щось шукає, а на схилі літ починає розуміти, що її метушня нічого не варта, а для щастя потрібно так мало!

– Ти хочеш сказати?..

– Так! Я – щасливий! І все завдяки тобі! Дякую долі, що звела нас!

– Я спізнюся на роботу, – нагадала Марина. – Якщо мене звільнять, то я стану не такою вже й щасливою.

– Усе! Встаю і біжу!

Після спільного сніданку Марина вперше за багато років не відчула самотності прийдешнього дня. Вони разом вийшли з квартири, і Марина, зазирнувши за вхідні двері, раптом зблідла. Там стояли білі лілії, викопані з корінням.

– Квіти... Це мені... Це зробив маніяк, – перелякано й затинаючись пробелькотіла жінка.

Слава обійняв її за плечі, притягнув до себе.

– Заспокойся, це ще нічого не означає, – спокійно й урівноважено запевнив він. – Може, ти їх замовляла?

– Точно! – Марина лягнула себе по лобі долонею. – Я ж просила сусідку привезти з дачі білі лілії для подружки!

– Ось бачиш! А ти відразу панікуєш. Іноді ми самі собі ускладнюємо життя, роблячи трагедію зі звичайних подій.

– Як я могла забути?! От дірява голова! – лаяла себе жінка за забудькуватість.

Марина подзвонила в сусідчині двері, але їй ніхто не відчинив. Тоді вона зателефонувала сусідці на мобільний і лише по тому, як жінка підтвердила, що то вона залишила квіти під дверима, заспокоїлася.

– Чому ви не принесли квіти до квартири? – поцікавилася вона. – Я постійно була вдома.

– Мариночко, вибач, але вчора ввечері я зовсім випадково побачила у вікно, як ти поверталася додому із цікавим і екстравагантним чоловіком, – пояснила сусідка. – Тому вирішила вас не турбувати й поставила лілії в коридорі.

Подякувавши жінці, Марина сказала Славі:

– Сусідка випадково побачила нас разом.

– Звісно, що випадково, – усміхнувся чоловік. – Хто б сумнівався?

Марина прийняла зміну та дістала мобільний телефон, аби, як зазвичай, порозмовляти з Тамарою. Проте номера подруги вона не набрала.

Їй хотілося розповісти про минулу неймовірну ніч, поділитися враженнями, як це вона робила раніше, але щось її зупинило.

«Я просто боюся зізнатися у своєму щасті, – вирішила жінка. – Напевно, потрібно спочатку самій ним насолодитися, а вже потім плескати язиком».

Марина почувалася незручно через сьогоднішню неспроможність бути щирою та відвертою з подругою, тож, аби не думати про це й відволіктися, з головою поринула в роботу.

Розділ 16

Після роботи Анатолій заїхав до Тамари, щоб забрати її до себе на ніч.

– Нарешті завтра маю довгоочікуваний вихідний! – сказав він. – Хочу відпочити разом із тобою, Томо.

– А діти? Залишаться на ніч самі вдома?

– Чи це вперше?

– Не вперше, але ці чутки про маніяка, і ці лілії...

– Не бійся. Діти нехай замикаються на ніч на всі замки й нікуди не виходять з хати, – порадив чоловік. – А ми, як завжди, влаштуємо їм телефонний контроль.

– Добре. Тільки зачекай трохи, поки я зготую їм поїсти. Ти, напевно, також голодний?

– Я стомлений, – зітхнув Анатолій.

Упоравшись зі справами, Тамара звеліла Федькові ввечері нікуди з дому не виходити та не випускати Олежика.

– Знаю, не маленький, – сказав матері син. – Усе буде гаразд!

Анатолій жив у батьківському домі, одну половину якого займав він, а другу – його мати й батько. Хоча оселя була невелика – простора гостьова кімната, вузька спальня та кухня, Анатолію її вистачало для самостійного та спокійного життя. Тут він проводив вільний час із Тамарою – його коханням іще зі школи.

Анатолій одразу ж зняв із себе форму й пішов до душової кімнати. Тамара тим часом швиденько збрала його брудну, просякнутий потом одяг і закинула його до пральної машини. Чоловік вийшов із душі й, помітивши її порядкування, зауважив, що білизна може за день не висохнути, бо обіцяють зливи.

– Ти все ще віриш синоптикам? – усміхнулася Тамара. – Котрий день поспіль ми чекаємо на їхні обіцянки? Дощі щодня відкладаються, а спека стоїть така, що за дві години все висохне. У тебе є щось істівне в холодильнику?

– Щось є, – мовив Анатолій. – Не образишся, якщо я приляжу? Справді втомився, ноги аж гудуть.

– Відпочивай, а я щось приготую. Як просувається справа з маніяком? – запитала вона, заглядаючи до холодильника.

– Після вихідного пробиватиму всіх прибулих, – почав розповідати він. – Якщо знайду вбивцю, отримаю підвищення.

– То Колян не вбивця?

– Звідки я знаю? У нього взагалі нічого не можна випитати. Плаче й усе.

– А ти влаштував йому справжній допит? – зіронізувала Тамара, наливаючи в каструлю воду.

– Запросив матір того ненормального та при ній кілька разів спробував отримати від нього пояснення.

– І що?

– Постійно плаче, проситься до мами, – говорив чоловік. – Повторює: «Тьотя вбилась», «Треба рятувати», «Крові багато. Страшно!». Ото й усе зізнання.

– Ще раз повторюю: я впевнена, що Колян убити не міг!

– Навмисно – ні, а якщо ненавмисно? Може, він її не хотів убивати, а вдарив чимось по голові, а потім злякався. Розумієш, Томо, жінка померла від удару в потилицю. Її тіло намагалися чи то приховати, чи то бозна-що з ним зробити, бо кров на асфальті була в одному місці, а труп лежав за кілька метрів від нього, в іншому. Якщо він не винен, то навіщо розкладав лілії по тілу вбитої?

– Нам не зрозуміти хід думок таких людей, але Колян не вбивця і це ти зрозумієш згодом.

– Може, й так.

– То Коляна ще не відпустили із СІЗО?

– Днями відпустять. Його батьки оплатили адвоката, сподіваються, що той доб'ється проведення судово-медичної експертизи. Якщо після неї Коляна визнають неосудним, то відпустять додому, – пояснював Анатолій. – Розумієш, Томочко, моя мета не залишити за ґратами хвору на всю голову людину, а знайти справжнього вбивцю.

– То ти не вважаєш Коляна вбивцею?

– Дуже сумніваюся, тому й хочу пробити чужинців.

– Кого?

- Прибулих.

- І ці лілії... Хтось їх мені приносить і досі.

- Потрібно виставити зовнішнє спостереження, аби вистежити його. Я поговорю з керівництвом.

- Не треба за мною стежити! - обурилася Тамара. - Мені ще цього не вистачало!

- Так ти будеш у безпеці.

- Сама якось розберуся!

- Як хочеш, - мовив тихо Анатолій і заплющив очі.

Коли Тамара приготувала вечерю, чоловік уже міцно спав. Жінка розвісила у дворі випрану білизну, поглянула на небо - жодної хмаринки.

Потім зайшла до будинку, замкнула двері, вимкнула світло й лягла спати в іншій кімнаті. Тамара зловила себе на думці, що задоволена тим, що Анатолій заснув і з ним не треба займатися сексом.

«Так не буває, коли люди кохають одне одного», - подумала вона.

Тамара знову згадала Марка. Їм завжди було мало всього: сексу, спілкування, обіймів, поцілунків, ніби щось ізсередини підказувало, що все це може враз обірватися і скінчитися. З Анатолієм не так. Вона вдячна йому, що він був поруч упродовж останніх п'яти років, рятував її від гнітючої самотності й підтримував, але... це все.

«Це просто людська вдячність, а не кохання, - розмірковувала Тамара. - Я звикла до нього, мала за доброго давнього друга, а із сексом припустилася помилки. Я сама вигадала кохання до Толика, справжніх почуттів не було. Сподівалася, що так швидше забуду Марка, й не змогла. І чому останнім часом я так часто згадую його?»

Тамарі не спалося. Різні думки роїлися в голові. Вона намагалася не згадувати колишнього чоловіка, але його образ знову й знову поставав перед її внутрішнім зором. Жінка вкотре картала себе за те, що жила родиною, проте у брехні. І та брехня зруйнувала її життя.

«От якби повернути все назад! – мріяла Тамара, стримуючи сльози. – Ні, не все! Тільки дві речі: перша – бути з мамою вдома на той день народження, і тоді б вона залишилася жива, а друга – нічого не приховувати від Марка з першого дня знайомства, і тоді б наше життя склалося інакше».

Було розуміння, що нічого вже не змінити й минуле ніколи не повернеться. Тамара знала: що більше вона тримається за якесь твердження, то дужче воно починає тримати її саму. Від почуття провини потрібно було якнайшвидше звільнитися, але це ніяк не вдавалося.

«Напевно, час подякувати Анатолію за все зроблене для мене й попрощатися, – вирішила Тамара, одразу ж сама собі суперечачи іншою думкою: – У мене не вистачить сил сказати все це йому завтра». На цій думці жінка заснула.

Уранці Тамара заквапилася додому.

– Залишся хоча б на годинку! – просив Анатолій, намагаючись укласти її в ліжку. – Вибач, я вчора незчувся, як заснув.

– Усе добре, але я мушу йти до хлопчиків! – Тамара легенько відсторонилася від чоловіка й додала: – Твоя білизна й одяг уже висохли, я вже все випрасувала, сніданок на столі.

– Дякую, – знічено промовив чоловік. – Томо, ти не наймалася мені в домогосподарки.

Тамара вдала, що не зрозуміла натяк, і сказала, щоб не переймався.

– Зачекай, я тебе відвезу додому, – сказав Анатолій.

– Не треба, я вже викликала таксі, – відповіла вона.

Удома Тамара знайшла букет білих лілій на ганку. Барс крутився поруч господині й облизувався, показуючи, що час його годувати.

– Барсе, хто сюди приходив? Кого ти пускаєш у двір? Можеш мені відповісти? Це точно не Толик, бо я майже до ранку не спала, а він хропів. Тоді хто, Барсе? – звернулася вона до собаки.

Від такої уваги до себе Барс розтягнув губи в широкій усмішці, оголивши білі та міцні зуби, й заметляв хвостом. У Тамари не піднялася рука викинути квіти на смітник. Вона поставила їх у відро з водою для поливу.

Розділ 17

Тамара сіла перед телевизором і раптом згадала розповідь Анатолія про хід розслідування та його намір пробивати прибулих до міста. Отже, він припускає, що злочин міг скоїти хтось із немісцевих.

«Логічно!» – подумала Тамара й згадала про подругу.

Марина зустрічається з одним із таких чоловіків. У місті лише один готель, тож ті, хто не має тут родичів чи друзів, зупиняються саме там.

«Приятель Марини може бути вбивцею!» – стукнуло їй у голову.

Тамара розхвилювалася, нервово прикусила нижню губу й швидко знайшла в сумочці свій мобільник.

– Маринко, ти де? – запитала вона подругу.

– Як де? На роботі!

Тамара озвучила свої підозри, і подруга розсміялася.

– Я ж говорила, що тобі треба детективи писати, а не обіймати посаду начальника райвідділу освіти, – сказала їй Марина. – Цю ніч ми провели разом, і мене не вбили!

– Ну в тебе й жарти!

– Не гірші за твою фантазію! До речі, сусідка привезла тобі лілії на посадку.

– Де вони? У тебе на роботі?

– Ні. Вдома. Якщо є бажання, то поїдь забори, бо засохнуть. У тебе ж є мої ключі.

– Гаразд. Зараз з'їжджу.

Тамара вигнала з гаража стареньку «таврію» та вирушила до будинку подруги. Дорогою вона зробила висновок, що друг Марини не маніяк: той провів ніч із подругою, а їй уночі хтось знову приніс квіти.

«Та й Барс Маринчиного приятеля не знає, тож не пустив би до двору, – розмірковувала жінка. – Оскільки Анатолій також не міг принести лілії, застаються дві людини – Галина та Марина. Якщо Марина й справді була вночі не сама, то залишається тільки Галя, яка, проте, фізично неспроможна перелізти через паркан. Хто тоді?» – губилася вона в здогадках.

Тамара зупинилася поблизу будинку Марини. Вона прямувала до під'їзду, коли їй здалося, що з-за рогу визирнув чоловік у капелюсі та сонцезахисних окулярах і відразу сховався. У жінки похололо всередині. Вона вскочила до під'їзду й щодуху побігла нагору сходами. Лише замкнувши за собою двері, Тамара віддихалась і трохи заспокоїлася.

«Мабуть, у мене параноя», – подумала вона.

Тамара зайшла на кухню, набрала у чашку води з-під крана й залпом її випила. Трохи оговтавшись, визирнула крізь капронові фіранки у вікно – і не побачила ніякого чоловіка. Вона забрала квіти й замкнула квартиру. Швидко, майже бігом Тамара дісталася своєї автівки, поставила пакет із квітами в салоні біля заднього сидіння, і вже коли повернула ключ запалення, боковим зором знову вловила

того чоловіка. Він визирнув з-за рогу й так само швидко сховався. Тамару кинуло у піт. Вона рвучко розвернулася і, накотившись заднім колесом на бордюр, вирулила з двору. Всю дорогу Тамара поглядала в дзеркало заднього огляду, але переслідувача на автівці не бачила.

- Здалося, - видихнула вона з полегшенням, коли опинилася на своєму подвір'ї та замкнула хвіртку. - Це ж треба так себе накрутити!

Тамара вирішила не сподіватися на обіцянки синоптиків і, не чекаючи на дощі, висадити лілії надвечір, коли спаде спека.

- Мені не можна зациклюватися на проблемі, потрібно знайти собі заняття, яке б відволікало, - переконувала себе жінка.

Передусім Тамара зателефонувала Галині.

- Привіт, Галю! Як ти? - запитала вона.

- Я трохи зайнята, - сказала Галя.

- Що ти робиш?

- То моя справа, - непривітно буркнула та.

- Ти обміркувала мою пропозицію? - поцікавилася Тамара, хоча здогадувалась, якою буде відповідь - із голосу було ясно, що Галина вже напідпитку.

- Я тебе прошу! Тільки не зараз! У мене гості.

- Я зрозуміла, - зітхнула Тамара й натиснула «відбій».

Лише зараз Тамара згадала про чоловіка, якого зустріла на кладовищі. За своїми надуманими тривогами вона зовсім забула про обіцянку показати йому світлини матері. Жінка вирішила набрати Славу і, якщо він іще не виїхав із міста, запросити в гості. Чоловік одразу підняв слухавку. Скидалося на те, що він чекав на нього та зрадив, коли почув її голос.

- Вибачте за затримку, - перепросила Тамара, - але у мене були невідкладні справи. Тепер трохи звільнилася і можу запросити вас до себе, щоб показати світлини з нашого сімейного альбому. Як у вас сьогодні з часом?

Кінець ознакомительного фрагмента.

notes

Примечания

1

Автор лічилки - Інесса Сидоренко. (Тут і далі прим. авт.)

2

ОТ-гібриди - Орієнтал-трубчасті гібриди.

3

ЛО-гібриди - Лонгіфлорум-орієнтал гібриди.

Купити: https://tellnovel.com/talan_sv-tlana/buket-ulyublenih-kv-t-v

надано

Прочитайте цю книгу цілком, купивши повну легальну версію: [Купити](#)